

Liceu

Opera
Barcelona

Lucia di Lammermoor

GAETANO DONIZETTI

Amb el suport de:

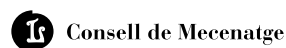
 Santander Fundación

Temporada 2020-2021

[Tornar a l'índex](#)

Fundació Gran Teatre del Liceu

Patronat de la Fundació del Gran Teatre del Liceu

President d'honor

Pere Aragonès García

President del patronat

Salvador Alemany Mas

Vicepresidenta primera

Nàtalia Garriga Ibáñez

Vicepresidenta segona

Andrea Gavela Llopis

Vicepresident tercer

Joan Subirats Humet

Vicepresidenta quarta

Núria Marín Martínez

Vocals representants de la Generalitat de Catalunya

Jordi Foz Dalmau, Irene Rigau Oliver, Josep Ferran Vives Gràcia, Àngels Barbarà Fondevila

Vocals representants del Ministeri de Cultura y Deporte

Javier García Fernández, Amaya de Miguel Toral, Joan Francesc Marco Conchillo, Santiago de Torres Sanahuja

Vocals representants de l'Ajuntament de Barcelona

Marta Clari Padrós, Josep Maria Vallès Casadevall

Vocal representant de la Diputació de Barcelona

Joan Carles García Cañizares

Vocals representants de la Societat del Gran Teatre del Liceu

Javier Coll Olalla, Manuel Busquet Arrufat, Ignasi Borrrell Roca, Josep Maria Coronas Guinart, Àgueda Viñamata y de Urruela

Vocals representants del Consell de Mecenatge

Luis Herrero Borque, Elisa Durán Montolí, José Manuel Casas Aljama, Alfonso Rodés Vilà

Patrons d'honor

Josep Vilarsau Salat, Manuel Bertrand Vergès

Secretari no patró

Joaquim Badia Armengol

Director general

Valentí Oviedo Cornejo

Comissió Executiva de la Fundació del Gran Teatre del Liceu

President

Salvador Alemany Mas

Vocals representants de la Generalitat de Catalunya

Nàtalia Garriga Ibáñez, Jordi Foz Dalmau

Vocals representants del Ministeri de Cultura y Deporte

Amaya de Miguel Toral, Antonio Garde Herce

Vocals representants de l'Ajuntament de Barcelona

Joan Subirats Humet, Marta Clari Padrós

Vocal representant de la Diputació de Barcelona

Joan Carles García Cañizares

Vocals representants de la Societat del Gran Teatre del Liceu

Javier Coll Olalla, Manuel Busquet Arrufat

Vocals representants del Consell de Mecenatge

Luis Herrero Borque, Elisa Durán Montolí

Secretari

Joaquim Badia Armengol

Director general

Valentí Oviedo Cornejo

Liceu

Opera
Barcelona

Gràcies per
fer-ho possible

Patrocinadors Aniversari

FUNDACIÓN
MUTUA MADRILEÑA

idealista

Mecenes

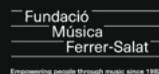
---

bankinter.

Fundación BBVA

Mitjans de comunicació

LA VANGUARDIA

el Periódico

ara.cat

EL PUNT AVUI+

3 CATALUNYA
RÀDIO

rtve
Catalunya

TimeOut
BARCELONA

SE2 CATALUNYA

SpainMedia.®

ONDA
CERO

COPE
CATALUNYA

MAIN

the NBP
THE NEW BARCELONA POST

RAC1

ÓA
ÓPERA
ACTUAL

EL PAÍS

ABC

Patrocinadors

 Santander Fundación

 Agbar

SEAT
MO
URBAN MOBILITY

enagas

Damm
Fundació

FUNDACIÓ
PUIG

GRIFOLS

ZF | CONSORCI
barcelona
ZONA FRANCA

TRAM

Protectors

Benefactors

Carlos Abril
Muntsa Alcañiz
Salvador Alemany
Fernando Aleu
José Aljaro
Lidia Arcos
Esperanza Aubert
Josep Balcells
Elena Barraquer
Joaquim Barraquer
Rafel Barraquer
David Barroso
Núria Basi
Mercedes Basso
Carmen Bastardas
Manuel Bertran
Manuel Bertrand
Agustí Bou
Josep M. Bové
Carmen Buqueras
Marc Busquets
Cucha Cabané
Jordi Calonge
Joan Campربی
Montserrat Cardelús
Alejandro Caro
Aurora Catà
Ramon Centelles

Guzmán Clavel
Sergio Corbera
Javier Cornejo
Rosa Cullell
Lluís de la Rosa
M. Dolors i Francesc
Francisco Egea
Lorena Encabo
Fernando Encinar
Joan Esquirol
Patricia Estany
Marisa Falcó
Magda Ferrer-Dalmau
Albert Foraster
Mercedes Fuster
José Gabeiras
Jorge Gallardo
Albert Garriga
Pau Gasol
Francisco Gaudier
Anna Gener
Lluís M. Ginjaume
Ezequiel Giró
Enric Girona
M. Inmaculada Gómez
Andrea Gömöry
Casimiro Gracia
Jaume Graell

Quica Graells
Francisco A. Granero
Pere Grau
Calamanda Grifoll
Poppy Grijalbo
Francesca Guardiola
Maria Guasch
Bernardo Hernández
Pepita Izquierdo
Gabriel Jené
Mónica Lafuente
Sofia Lluch
Rodrigo López de Armentia
Ma. Teresa Machado
Waltraud Maczassek
Rocio Maestre
Ángel Martínez
Jaume Mercant
Josep Milian
Verónica Mimoun
José M. Mohedano
Juan Molina-Martell
Joan Molins
Josep Oliu
M. Carmen Pous
Martina Priebe
Marian Puig
Victoria Quintana

Juan B. Renart
Francisco Reynolds
Blanca Ripoll
Miquel Roca
Pedro Roca-Cusachs
Alfonso Rodés
Gonzalo Rodés
Josep Sabé
Francisco Salamero
Josep Ll. Sanfeliu
Esperanza Schröder
Maria Soldevila
Rafael Soldevila
Jordi Soler
Karen Swenson
Manuel Terrazo
August Torà
Ernestina Torelló
Josep Turró
Joan Uriach
Joaquim Uriach
Marta Uriach
Manuel Valderrama
Josep Viader
Josep Vilarasau
Maria Vilardell †
Salvador Viñas

Col·laboradors

accenture

Caixa d'Enginyers

ferrovial
servicios

LOEWE
FUNDACIÓN

GRUNDIG

hispasat

indra

renfe

saba

vueling

ALMA
Barcelona

CATALONIA
HOTELS & RESORTS

EL PALACE
BARCELONA

JARCLOS

MISTINGUETT®
VALLFORMOSA

MONTIBELLO
EXPERIENCE BEAUTY

Gràcies per
fer-ho possible

Liceu

Opera
Barcelona

Nit de juny

Quan vaig sortir del cine ja era fosc.
En el vell pàrquing, sense llum, pujava
la rampa bruta i aspra
perquè havia aparcat a la terrassa.
El pendent era fort, també, dins meu:
eren els primers dies sense tu.
Però en arribar a dalt, a la intempèrie,
em vaig trobar un càlid silenci
al voltant de les ombres d'alguns cotxes:
les rajoles rogenques, les baranes
amb delicats barrots senzills de ferro
i llaunes amb hortènsies.
En sortir a cel obert es va estripar
de sobte un vel i va sorgir la nit
d'un pati de mansana amb les eixides
i les il·luminades vidrieres.
Vaig aturar-me
sentint que eres a prop. Sentint que ja,
en qualsevol moment, podria fer sorgir
els tresors de la mort.

Joana, 2002

Joan Margarit

11

—

Fitxa tècnica

19

—

Amb el teló
abaixat

15

—

Orquestra

32

—

Sobre
la producció

12

—

Fitxa artística

27

—

*Lucia
Di Lammermoor*

Víctor García
de Gomar

36

—

Argument
de l'obra

13

—

Repartiment

17

—

Cor

43

—

Comentaris
musicals

47

—
Lucia, fragilitat
i fortalesa

Pablo Meléndez-
Haddad

56

—
Entrevista
a Àlex Ollé

68

—
*Lucia Di
Lammermoor*
al Liceu

Jaume Tribó

87

—
Biografies

75

—
Cronologia

83

—
Playlist
*Lucia di
Lammermoor*

Víctor Garcia
de Gomar

Lucia di Lammermoor

GAETANO DONIZETTI

Dramma tragico en dues parts

Libret de Salvatore Cammarano

Funcions: 16, 19, 21, 24, 26 i 28 de juliol de 2021

26 de setembre de 1835: estrena absoluta, al Teatro di San Carlo de Nàpols

22 de setembre de 1838: estrena a Barcelona, al Teatre de la Santa Creu

15 de setembre de 1849: estrena al Liceu

29 de desembre de 2015: darrera representació al Liceu

Total de representacions al Liceu: 302

Juliol 2021	Torn
16 19 h	E
19 19 h	A
21 19 h	B
24 19 h	C
26 19 h	H
27 19 h	
28 19 h	
28 19 h	D*

(*): Amb audiodescripció

Durada aproximada: 3h

Primera part: 1 h 30 min / pausa: 30 min / segona part: 1 h

Fitxa artística

Direcció musical

Giacomo Sagripanti

Cor del Gran Teatre del Liceu

Conxita Garcia, directora

Direcció musical Under35

Josep Gil

Orquestra Simfònica del Gran Teatre del Liceu

Direcció d'escena i coreografia

Barbara Wysocka

Concertino

Liviu Morna

Escenografia

Barbara Hanicka

Assistència a la direcció musical

Josep Gil

Vestuari

Julia Kornacka

Mestres assistents musicals

Véronique Werklé, Vanessa García,
Pau Casan, David-Huy Nguyen-Phong
i Jaume Tribó

Il·luminació

Rainer Casper

Videocreació

ANDERGRAND MEDIA + SPEKTAKLE

Assistència a la direcció d'escena

Leo Castaldi

Assistència a la il·luminació

Benedik Zehm

Producció

Bayerische Staatsoper (Munich)

[Tornar a l'índex](#)

Repartiment

Lord Enrico Asthon

Alfredo Daza

Miss Lucia

Nadine Sierra

Sir Edgardo di Ravenswood

Javier Camarena

Lord Arturo Bucklaw

Emmanuel Faraldo

Raimondo Bidebent

Mirco Palazzi

Alisa

Anna Gomà

Normanno

Moisés Marín

Repartiment Under35

Lord Enrico Asthon

Carles Pachón

Miss Lucia

Serena Sáenz

Sir Edgardo di Ravenswood

César Cortés

Lord Arturo Bucklaw

Emmanuel Faraldo

Raimondo Bidebent

Mirco Palazzi

Alisa

Anna Gomà

Normanno

Moisés Marín

Amb el suport de:

Amb la col·laboració de:

“Solament se sentien uns gemecs ofegats. Ja no va dubtar a obrir la porta, però trobà que no cedia a causa d’alguna cosa pesada que ho impedia. Quan va aconseguir-ho, veié estès a l’entrada de la cambra el cos del nuvi, banyat de sang.”

Walter Scott

La núvia de Lammermoor

Orquestra Simfònica del Gran Teatre del Liceu

L'Orquestra Simfònica del Gran Teatre del Liceu és l'orquestra més antiga de l'Estat espanyol. Durant gairebé 170 anys d'història, l'Orquestra del Gran Teatre del Liceu ha estat dirigida per les més grans batutes, d'Arturo Toscanini a Erich Kleiber, d'Otto Klemperer a Hans Knappertsbusch, de Bruno Walter a Fritz Reiner, Richard Strauss, Alexander Glazunov, Ottorino Respighi, Pietro Mascagni, Igor Stravinsky, Manuel de Falla o Eduard Toldrà, fins a arribar als nostres dies amb Riccardo Muti o Kirill Petrenko.

Ha estat la protagonista de les estrenes del gran repertori operístic a la península ibèrica del barroc als nostres dies i al llarg de la seva història ha dedicat també una especial atenció a la creació lírica catalana. Va fer el seu debut el 1847 amb un concert simfònic dirigit per Marià Obiols, essent la primera òpera *Anna Bolena*, de Donizetti. Des de llavors ha actuat de forma continuada durant totes les temporades del Teatre. Internacionalment cal destacar el Concert per la Pau i els Drets Humans, organitzat per la Fundació Onuart, retransmès des de la seu de les Nacions Unides a Ginebra el passat 9 de desembre del 2017.

Després de la reconstrucció de 1999 han estat directors titulars Bertrand de Billy (1999-2004), Sebastian Weigle (2004-2008), Michael Boder (2008-2012) i, des de setembre del 2012, Josep Pons.

Intèrprets

Violí I

- Liviu Morna
- ◆ Kostadin Bogdanoski
- Birgit Euler
- Sergey Maiboroda
- Oleg Shport
- Oksana Solovieva
- Yana Tsanova
- Oriol Algueró
- Aleksandra Ivanovski
- Biel Graells

Violí II

- ▲ Emilie Langlais
- ◆ Kalina Macuta
- Mercè Brotons
- Andrea Ceruti
- Charles Courant
- Magdalena Kostrzewska
- Annick Puig

Viola

- ▲ Fulgencio Sandoval
- ◆ Claire Bobij
- Marie Vanier
- Anna Aldomà
- Javier López

Violoncel

- ▲ Guillaume Terrail
- ◆ Matthias Weinmann
- Esther Clara Braun
- Juan Manuel Stacey
- Andrea Amador

Contrabaix

- ▲ Cristian Sandu
- ◆ Sávio De La Corte
- Jorge Martínez
- Javier Serrano

Flauta

- ▲ Aleksandra Miletic
- Nieves Aliaño
- ▲ Sandra Luisa Batista

Oboè

- ▲ César Altur
- Raúl Pérez

Clarinet

- ▲ Juanjo Mercadal
- Cristina Martín

Fagot

- ▲ Guillermo Salcedo
- Juan Pedro Fuentes

Trompa

- ▲ Carles Chordá S.
- Pablo Cadenas
- Enrique Martínez
- Jorge Vilalta

Trompeta

- ▲ Francesc Colomina
- David Alcaraz

Trombó

- ▲ Juan González
- Pol Vilar
- Miquel Sàez

Timpani

- ▲ Artur Sala

Percussió

- ▲ Jose Luis Carreres
- Dani Ishanda
- Sabela Castro

Arpa

- Tiziana Tagliani

Cor del Gran Teatre del Liceu

El Cor del Gran Teatre del Liceu neix juntament amb el teatre el 1847 i protagonitza des d'aleshores les estrenes a l'estat espanyol de la pràctica totalitat del repertori operístic, del barroc als nostres dies. Al llarg d'aquests gairebé 170 anys, el Cor del GTL ha estat dirigit per les més grans batutes, d'Arturo Toscanini a Erich Kleiber, d'Otto Klemperer a Hans Knappertsbusch, de Bruno Walter a Fritz Reiner, Richard Strauss, Alexander Glazunov, Ottorino Respighi, Pietro Mascagni, Igor Stravinsky, Manuel de Falla o Eduard Toldrà, fins a arribar als nostres dies amb Riccardo Muti o Kirill Petrenko, i per els més grans directors d'escena.

El Cor del GTL s'ha caracteritzat històricament per una vocalitat molt adequada per a l'òpera italiana, consolidant un estil de cant de la mà del gran mestre italià Romano Gandolfi assistit pel mestre Vittorio Sicuri, que en fou el director titular al llarg d'onze anys i que creà una escola que ha tingut continuïtat amb José Luis Basso i actualment amb Conxita Garcia. També han estat directors titulars del Cor Peter Burian, Andrés Máspero i William Spaulding.

Intèrprets

Sopranos I

Margarida Buendia
María Genís
Anna Farrés
Olatz Gorrotxategi
Carmen Jimenez
Glòria López
Raquel Lucena
Encarna Martínez
Raquel Momblant
Eun Kyung Park
Natalia Perelló
Mireia Dolç

Sopranos II

Mariel Fontes
Hasmik Isahakyan
Monica Luezas
Aina Martín
Mª Àngels Padró
Helena Zaborowska

Mezzo-sopranos

Elisabeth Gillming
Gema Hernandez
Marta Polo
Olga Szabo
Olgica Milevska

Contralts

Mariel Aguilar
Sandra Codina
Hortènsia Larrabeiti
Yordanka Leon
Elizabeth Maldonado
Ingrid Venter

Tenors I

Josep Mª Bosch
José Luis Casanova
Sung Min Kang
Xavier Martínez
José Antonio Medina
Daniel Muñoz

Joan Prados
Llorenç Valero
Sergi Bellver

Tenors II

Omar A. Jara
Jorge A. Jasso
Carles Cremades
Giorgo Elmo
Graham Lister

Barítons

Xavier Comorera
Gabriel Diap
Ramon Grau
Lucas Groppo
Plamen Papazikov
Joan Josep Ramos
Miquel Rosales

Baixos

Miguel Ángel Currás
Dimitar Darlev
Ignasi Gomar
Ivo Mischev
Pau Bordas

Figurants

Alberto Aymar
Alberto Jiménez
Angel Gabriel Gutiérrez
Jordi Gispert
Pedro Yarahuan
Pol Galcerá

Nenes

Elena Mischev
May Sánchez

AMB EL TELÓ ABAIXAT

Compositor

Gaetano Donizetti (1797-1848) va néixer a Bèrgam en una família pobra i sense antecedents musicals. Més tard, i ja com a deixeble de Simone Mayr, va seguir estudiant a Bolonya i amb 21 anys va estrenar a Venècia la seva primera òpera.

Atret per la seva precocitat, l'empresari Domenico Barbaja va encarregar al jove músic entre 1822 i 1830 divuit òperes per al teatre San Carlo de Nàpols, algunes a raó de quatre per any, fins que el 1830 Donizetti va poder estrenar, al Teatro Carcano de Milà, *Anna Bolena*, que li va obrir les portes a capitals europees com ara París o Viena.

Tot i una vida pública amb més èxits que no pas fracassos, la vida personal de Donizetti va estar marcada per la desgràcia: se li van morir l'esposa i els tres fills i la sífilis va minar-li la raó, fins a un final immers en la demència.

Tanmateix, el músic italià va escriure més de seixanta-cinc òperes, vinculades a subgèneres diversos com ara òpera *buffa*, drama romàntic, *opéra comique* i *grand opéra*.

Contemporani de Bellini i de Rossini, Donizetti és un dels màxims exponents del *belcanto* tardà, amb inflexions romàntiques –especialment en òperes com *Lucia di Lammermoor* o les tres que integren la coneguda com a “trilogia Tudor”- i que preparen l'adveniment de Giuseppe Verdi, que sempre va admirar sense pal·liatius el músic de Bèrgam.

Assaigs de *Lucia di Lammermoor* al Liceu.
D'esquerra a dreta: Alfredo Daza, Javier
Camarena, Nadine Sierra i Emmanuel Faraldo.

Libret i llibretista

El llibret de *Lucia di Lammermoor* és del poeta napolità Salvatore Cammarano (1801-1852) i s'inspira en la novel·la gòtica *The bride of Lammermoor* publicada el 1819 per l'escocès Walter Scott (1771-1832), un dels pioners de la novel·la històrica i autor, entre d'altres, de *The lady of the Lake* o *Ivanhoe* (ambdues adaptades operísticament per Rossini). Scott introdueix igualment escenes de bogeria en contextos tenebrosos i de vegades amb ambientacions llòbregues o directament terrorífiques. En el cas de la novel·la adaptada per Cammarano, l'acció -ubicada al segle XVI- es basa en fets reals transformats per la llegenda: els Ravenswood són lleials catòlics partidaris de la casa dels Stuart després del destronament de Jaume II en favor del protestant Guillem d'Orange. A ell són fidels els Ashton, odiats pels Ravenswood. Qui ho havia de dir, però un d'ells, Edgar, s'enamora de Lucy, una Ashton... el conflicte està servit.

Moisés Marín, Alfredo Daza i Emmanuel Fardalo
als assaigs de *Lucia di Lammermoor* al Liceu

Estrena

***Lucia di Lammermoor* es va estrenar al Teatro di San Carlo de Nàpols el 26 de setembre de 1835 i es situa en el catàleg de Donizetti entre les òperes *Marino Faliero* i *Maria Stuarda*. Dos cèlebres cantants com la soprano Fanny Tacchinardi Persiani i el tenor Gilbert Duprez van assumir en aquella estrena els rols respectius de Lucia i Edgardo.**

L'èxit de la primera funció a Nàpols va ser discret, tot i que Donizetti es trobava en el moment culminant de la seva carrera, envoltat d'èxits i pràcticament sense rivals després de la mort de Bellini i de la retirada de Rossini dels escenaris.

El 1839, i per a unes funcions a París, Donizetti va revisar la partitura, que es va cantar en francès i amb algunes variacions respecte de l'original.

Estrena al Liceu

Tot i que a Barcelona s'havia vist per primera vegada del 22 de setembre de 1838 (al Teatre de la Santa Creu), *Lucia* va arribar al Liceu per primera vegada a inicis de la temporada 1849-50. Les dues primeres funcions van ser els dies 15 i 22 de setembre de 1849 i sembla que, qui més va agradar va ser el baríton Adolfo de Gironella, que cantava la part d'Enrico. La soprano que encarnava el rol titular era Giovanna Rossi-Caccia, que estava indisposada el dia de l'estrena. Edgardo va ser cantat per Guglielmo Fedor. Marià Obiols es va encarregar de la direcció musical i Félix Cagé de l'escenografia.

“En l'ària ‘Regnava nel silenzio’ s’ha d’aconseguir que la bogeria de Lucia sigui més surrealista que no psicològica, més romàntica; en altres paraules, no es tracta de Freud sinó de *bel canto*.”

Renata Scotto

More than a diva

Lucia di Lammermoor - Gaetano Donizetti

[Tornar a l'índex](#)

Anna Gornà, Mirco Palazzi i Alfredo Daza als
assaigs de *Lucia di Lammermoor* al Liceu.

Víctor García de Gomar
Director artístic del Gran Teatre del Liceu

Lucia di Lammermoor

Lucia di Lammermoor es va estrenar al Teatro San Carlo de Nàpols, el 26 de setembre de 1835, i ben aviat va gaudir d'un èxit extraordinari. No va trigar a convertir-se en el gran títol de moda, i tots els teatres italians i estrangers van començar a demanar-ne còpies per tal de representar-la. Amb posades en escena a Viena, Madrid i París l'any 1837, i a Lisboa, Londres i Barcelona el 1838, el 1839 ja va arribar a llocs tan llunyans com Odessa i Algèria.

A Barcelona, *Lucia di Lammermoor* es va presentar al Teatre de la Santa Creu el 22 de setembre de 1838 (tres anys després de la seva estrena), sens dubte, amb un èxit rotund, perquè l'any següent es va tornar a representar. En aparèixer el nou teatre del Liceu, no va trigar a figurar en el repertori, i més d'una temporada es podia veure en el programa dels dos teatres d'òpera que aleshores tenia Barcelona: el Liceu i el Principal, llavors anomenat de la Santa Creu. S'ha representat en multitud d'ocasions, però repartides de manera molt irregular: moltes funcions en pocs anys i, després, dècades senceres sense aparèixer a la programació. En l'actualitat no hi ha dubte que ens trobem davant d'un

dels títols que han conquerit la màxima popularitat.

Després de l'hegemonia del gran Rossini, la prematura mort de Bellini determinarà que per un període de deu anys Donizetti dictés de manera indiscutible l'escena lírica europea i que l'estètica del realisme imaginari, amb tota la seva càrrega de tòpics dramàtics i amb el seu formulisme estructural, presidís una part molt important del desenvolupament de l'art líric als principals països d'Europa. En morir, el 1848, Verdi recollí el seu llegat espiritual, al qual no tardà a atorgar una nova alenada expressiva.

L'obra transcorre a Escòcia a finals del segle XVII en un moment de crisi política i religiosa que Walter Scott descriu en la seva obra *The bride of Lammermoor*, a partir de la qual Salvatore Cammarano va bastir el llibret per a Donizetti. Lord Enrico Asthon vol casar la seva preciosa germana amb un pretendent "Lord Arturo Bucklaw" que el tregui de la delicada situació econòmica i política en què es troba, però Lucia s'ha promès en secret amb el gran enemic dels Asthon, Sir Edgardo di Ravenswood. Aprofitant la llarga absència de l'enamorat, Enrico aconse-

gueix amb enganys que la noia cedeixi a les seves pretensions, però, en ple casament, Edgardo reapareix i l'acusa de traïció i infidelitat. Amb la maledicció, Lucia enfolleix, i, en la seva agonia delirant, imagina la cerimònia del seu casament amb Edgardo, tot apunyant el seu espòs en el llit nupcial.

Aquesta acció dona lloc a la cèlebre escena de la bogeria. Les escenes de bogeria com la d'aquesta òpera s'havien posat de moda a partir de *Nina*, ossia *La pazza per amore* de Giovanni Paisiello (1789) en l'òpera italiana, però cap no arribà a la complexitat d'aquesta, en la qual Donizetti va fer servir tota llibertat d'elements nous. Encara que aquesta peça de Lucia no és una ària a l'ús, té també dues parts, la segona de les quals (*Spargi d'amaro pianto*) és més convencional i rítmica. La primera, en canvi, és extraordinàriament expressiva i té un caràcter únic en la història de l'òpera italiana. D'alguna manera és també un símbol de l'evolució dels temps en el camp de l'òpera: durant el segle XVIII, els cantants podien suspendre l'acció durant diversos minuts amb les exhibicions vocals que tothom s'esperava, però ara, per justificar un número virtuosístic, caldrà que la protagonista "embogeixi". Acabada l'escena de la bogeria, amb el desmai de Lucia, Raimondo tanca l'acte amb unes breus frases. S'acostuma a representar com a quart acte el que tècnicament és el darrer quadre del tercer, i que té per escenari el cementiri familiar dels

Ravenswood. Aquest quadre consta d'una extensa ària d'Edgardo, precedida d'un recitatiu (*Tombe degl'avi miei*) i iniciada amb *Fra poca a me ricovero*, que és la primera part de l'ària. Acabada aquesta, hi ha la intervenció del cor que informa Edgardo de la fi de Lucia. Molt separada de la primera part, la *cabaletta* d'aquesta ària s'inicia amb *Tu che a Dio spiegasti l'ali, o bell'alma innamorata*, una de les peces més atractives del repertori de tenor i que, sens dubte, ha contribuït fortament a la fama d'aquesta òpera.

Lucia di Lammermoor s'inscriu en la línia dramàtica que demanava l'alta burgesia del segle XIX: temes truculents, situacions desesperades i obstacles insalvables per a la consumació de l'entrega eròtica dels protagonistes, amb la qual cosa, aquella societat es redimia de les frustracions que en matèria d'amor imposava una moral, a la vegada hipòcrita i púdica. Com diu Roger Alier, en un ambient d'ascens de la burgesia, en plena mutació de la societat europea postnapoleònica, el que més interessa a Cammarano de l'obra de Scott és el conflicte matrimonial, tema literari plenament vigent a l'època, com ho demostren Stendhal i Balzac. El plantejament és clar: la unió "natural" entre Lucia i Edgardo, que sorgeix d'una voluntat recíproca, hauria permès una existència lliure; en canvi, la unió imposada per la conveniència de la posició social i el poder —imperatius aliens a l'amor— només comporta dolor, destrucció i sang.

La posada en escena, estrenada el gener de 2015 a la Bayerische Staatsooper de Munic, està signada per la polonesa Barbara Wysocka, directora que té origen en el món del teatre de text. La directora d'escena trasllada l'acció a l'Amèrica dels anys seixanta, en plena era Kennedy: un context políticament opressiu que escau molt bé a l'argument de *Lucia*. L'escenografia de Barbara Hanicka està plantejada en un escenari únic: una gran habitació en ruïnes on van succeint-se totes les escenes i on destaca la presència d'un gran *graffiti* amb la paraula "Ashton" amb esborradures, que sembla haver estat fet pel mateix Edgardo.

El vestuari de Julia Kornacka completa l'ambientació i reflecteix perfectament aquests anys que marcaran la història dels Estats Units (inclòs també el Cadillac color d'ivori en què veurem entrar Edgardo —caracteritzat com James Dean— en el primer acte). Per Wysocka, Lucia és una mena de primera dama (ferida, traïda i vulnerable), una dona moderna, no la germana sotmesa i desequilibrada, sinó una dona amb un fort temperament que va prenent decisions i, d'alguna manera, s'enfronta d'igual a igual a Enrico.

Aquesta posada en escena és la perfecta oportunitat de transcendir la Lucia més convencional i ocupar-la d'una altra manera: d'un costat, estan garantits el perfeccionament del personatge turmentat, l'exquisida i elegant línia del *bel canto* i els complexos malabarismes vocals, i, de l'altra, po-

dem trobar una proposta valenta que respecta l'obra i el seu argument, però l'explica des d'un altre angle: el viatge psicològic de Lucia.

S'ha dit que a *Lucia di Lammermoor* hi ha una manca de coherència dramàtica, però la raó de fons del problema és aliena a l'òpera de Donizetti. Molts dels talls tradicionals fan que l'acció no s'entengui, i els hàbits interpretatius van conformar aquesta sensació de gratuïtat del cant. Contra el virtuosisme purament decoratiu, l'aportació de Maria Callas marca un gir radical i inesperat en la interpretació de les grans obres del belcantisme romàntic, fins al punt que posteriorment ni tan sols les sopranos lleugeres tornaran als hàbits anteriors. Les grans protagonistes de *Lucia* de les darreres dècades, des de Renata Scotto fins a Joan Sutherland, des de Beverly Sills fins a Cristina Deutekom o Edita Gruberová, han assumit la lliçó de la Callas i l'han posada en pràctica (adaptant-la a les seves qualitat vocals personals). L'acrobàcia deixa de ser un element decoratiu per adquirir una dimensió plenament expressiva.

Una música transportadora per a una tragèdia bromosa plena de rivalitats i personalitats traumàtiques i complexes. Una protagonista fràgil com el vidre, un sacerdot sever, un germà maquinador, un promès secret desgraciat, un nuvi assassinat per la núvia el dia del casament... unes noces de sang. Un amor maleït entre Lucia i Edgardo, a la manera del *Romeu i Juli-*

eta de Shakespeare, en què els amants són descendents de dues famílies enemistades i on hi ha una prohibició d'estimar algú de l'altre clan.

Lucia di Lammermoor representa el model femení del Romanticisme que transita entre la fragilitat i la ingravidesa. És a la frontera entre l'esperit i el somni on sorgeix Lucia, paradigma del gènere. Figura d'un espiritualisme tancat, sublim i inaccessible que troba la seva expressió en un espai privilegiat: l'escena de la bogeria, on els sentiments de dolor i melangia són evocats per encarnar la màgia i l'enigma de l'obsessió esdevinguda follia.

Javier Camarena als assaigs de *Lucia di Lammermoor* al Liceu

Alfredo Daza i Emmanuel Faraldo als assaigs
de *Lucia di Lammermoor* al Liceu

Barbara Wysocka
Directora d'escena i coreògrafa

SOBRE LA PRODUCCIÓ

Política de la bogeria

La novel·la *The Bride of Lammermoor* de Walter Scott descriu una dona dependent, com també ho fa l'obra de Donizetti i Cammarano, però jo hi veig una dona independent i veig on es pot trobar la independència en la seva figura. Lucia no vol que se la privi d'actuar, i prefereix la bogeria i la mort abans que la passivitat. Avui veiem els temes d'aquesta òpera d'una manera molt diferent de com ho feien els seus autors al segle XIX. Els era impossible veure Lucia com jo la veig, com algú que reivindica la seva llibertat contra la submissió. Així que hem de llegir aquests arguments d'una manera diferent a l'establerta, per trobar les històries inspiradores que s'amaguen sota la superfície.

Els temes centrals d'aquesta òpera són l'amor i el poder. Aquesta combinació ha inspirat obres d'art al llarg de tota la història. Hi ha històries de com l'amor s'ha interposat en els engranatges del poder i històries en què els poderosos intenten matar o controlar l'amor. En aquestes —com amb Romeu i Julieta, Fedra o Medea— no hi pot haver un desenllaç feliç, sinó que sempre acaben tràgicament, i han estat el material més productiu per al teatre. Com que la combinació d'aquests temes és tràgica, porten inexorablement al tercer tema crucial de l'òpera: la mort.

A l'art del període romàntic, la mort hi va tenir un paper particular i va servir d'inspiració per a nombrosos artistes. *Lucia di Lammermoor* gira al voltant de la mort i acaba amb la mort. La mort és el punt de partida, el motiu per a la venjança; la mort és el component que complica la situació inicial (la mort de la mare dona poder al fill); i, al final, la mort es converteix en salvació dels amants i en la seva única possibilitat de trobar-se. Cito Schiller: “No es diu que hi ha un món millor, on els desesperats poden trobar l'alegria i els amants retrobar-se?”. Amalia es fa aquesta pregunta a *Els bandits*, quan perd tota l'esperança de trobar la plenitud a la seva vida. La mort esdevé la sortida a la situació opressiva dels amants: Lucia i Edgardo no es poden trobar en aquest món. A *Lucia di Lammermoor* l'amor només troba la seva plenitud en la mort.

Lucia és una dona forta, emocional i impulsiva. No es vol sacrificar per fer feliç el seu germà. Vol viure i estimar, així que es torna boja. Les dones passives no m'interessen com a personatges. Però Lucia, que no vol ser una víctima, em sembla fascinant, perquè hi veiem una lluita per viure. Aquesta lluita acaba amb la mort, que en aquest cas significa l'alliberament.

I llavors em sembla massa senzill dir que “es torna boja”. El que ella experimenta són cent anys d'història familiar.

Allò que la destrueix no és només haver estat educada per obeir, sinó que la destrueixen la política, la història, la venjança i el llegat enverinat de totes dues famílies.

El passat és un tema fonamental: Lucia pateix per tota la història familiar; depèn econòmicament del seu germà i de la seva empresa. Així que no és lliure en cap sentit, no pot fer la seva vida: excepte en la mort i la bogeria. Per ser lliure, necessita tornar-se boja i una assassina.

Lucia di Lammermoor no és cap història privada d'amor tràgic, sinó que és sobretot un conte polític. La venjança és sagnant; la bogeria, mortal. Em pregunto quan i on ha estat possible trobar aquesta combinació d'amor, poder i mort. Quan hi ha hagut una família que estigués tan connectada a la política i en la qual hi hagués un escàndol per amor. Per a aquest tipus de relacions, els Kennedy eren exemplars: van experimentar el mateix tipus de constel-

lació de dinàmiques de poder a la qual està subjecta Lucia.

El passat és el que determina l'espai d'aquesta posada en escena: és un espai de memòria, els vius són com fantasmes recordats en una gran sala de ball destruïda. La inspiració per a aquest espai ve d'una famosa fotografia del llibre *The Ruins of Detroit* d'Yves Marchand i Romain Meffre. És una sala on un munt d'històries hi han deixat petjada. Des del començament, es palpa la tragèdia, tot està saturat de dol, mort i malaltia. No hi ha escapatòria. La sala en què ocorre es converteix en un altre personatge del drama. La sala sap més de la resolució del drama que els personatges que s'hi mouen.

Tots estem fets del riu de la història que flueix a través nostre. Estem fets de nivells de records: dels nostres avant-passats, de la nostra infantesa. Lucia rebutja les condicions de la seva família per un desig de llibertat que la condueix directament a la seva tragèdia.

Javier Camarera i Nadine Sierra als assaigs de *Lucia di Lammermoor* al Liceu

“He d’agrair a Lily Pons que em despertés l’interès per la caracterització escènica. Després m’he adonat que intentava assemblar-se al personatge, més que no pas interpretar-lo. En Lucia, per exemple, la seva versió era més vocal que no dramàtica. En l’escena de la bogeria portava un bonic vestit de nit blanc amb una estola de vellut vermell que li migpartia la roba. Sabia com donar la imatge adequada, encara que després gairebé no es movia en escena ni es despenjava, ni molt menys. Com que s’assemblava tant a Lucia, podies creure que ho era.”

Beverly Sills

Bubbles

Argument de l'obra

Lucia di Lammermoor

Acte I

*La partença*¹

Jardins del castell de Ravenswood (Escòcia) al segle xvi. Normanno, capità de la guàrdia del castell, ordena als seus homes que busquin un intrús que —sembla— vaga per la contrada.² Arriben aleshores Enrico Asthon i Raimondo, capellà del castell i tutor dels germans Asthon. Normanno s'interessa per l'aflicció d'Enrico, que confessa estar angoixat perquè Lucia, la seva germana, no accepta per espòs el jove que la família Asthon li destina. Aquest matrimoni seria ideal per frenar les aspiracions d'Edgardo Ravenswood, l'únic supervivent de la seva família, catòlica, derrotada pels protestants Asthon, afins a la causa de Guillem d'Orange després del destronament del catòlic Jaume II.

Raimondo intenta entendre el refús de Lucia, atesa la seva joventut i la recent mort de la mare, i que no pot atendre a qüestions amoroses. Però Normanno aclareix que la jove Asthon sí que estima, perquè està enamorada d'un cavaller, amb qui Lucia sol trobar-se entre aquells murs després que l'home hagués matat un brau que estava a punt d'investir-la quan aquesta pregava davant la tomba de la mare. Enrico esclata d'ira i Normanno es disposa a ajudar-lo, mentre Raimondo implora clemència al cel. Els soldats de Normanno confirmen les seves sospites que el cavaller de qui Lucia està enamorada no és altre que Edgardo. Enrico clama venjança.³

En un jardí proper al castell i a la Font de la Sirena, Lucia entra en companyia d'Alisa, la seva amiga. Lucia narra a la seva confident que ha tingut l'estranya visió del fantasma d'una nena a la vora de la font, l'aigua de la qual s'hauria tenyit del vermell de la sang.⁴ El malestar de Lucia s'apaivaga quan es troba en companyia d'Edgardo. Aquest apareix aleshores i fa saber a Lucia que aviat hau-

[Tornar a l'índex](#)

rà de deixar terres escoceses per traslladar-se a França, on podrà trobar la solució a la difícil situació de la seva pàtria. Primer, però, vol trobar-se amb Enrico Asthon i oferir-li la pau abans de demanar en matrimoni Lucia. Aquesta li recomana no revelar l'amor que els uneix i Edgardo confessa la seva desolació en haver perdut la família i les riqueses per culpa dels Asthon. Tanmateix, i tot i haver jurat venjança per honorar els seus, Edgardo confessa que l'amor de Lucia li calma aquells afanys venjatius. Abans d'acomiar-se, la parella es jura amor etern.⁵

Acte II

*El contracte de noces*⁶

Lucia s'haurà de casar, per ordre d'Enrico, amb Arturo Bucklaw. Asthon confessa a Normanno el seu neguit, però l'oficial el tranquil·litza: han interceptat la correspondència d'Edgardo enviada a Lucia i, a més, els seus homes han escrit una carta falsa fent veure que Edgardo té una altra amant.

Lucia s'apropa amb signes d'inestabilitat mental. Enrico apel·la al seu amor de germà per animar-la a casar-se amb el seu promès i a oblidar Edgardo, mostrant-li la suposada carta adreçada a una altra dona. Mentre el castell s'omple de sons festius per a les noces imminents, Lucia es desespera.⁷

Enrico deixa la seva germana a mans de Raimondo. Aquest ha intentat que les cartes escrites a la jove arribessin a Edgardo, que roman a França. Però el tutor de Lucia li confirma que no han tingut resposta, cosa que provaria la infidelitat del seu amant. Per tot plegat, Raimondo recomana a Lucia que oblidi Edgardo i que es casi amb Arturo.⁸ Lucia accepta el sacrifici per tal que cessin els turments que assoten el seu germà Enrico.

Canvia el quadre i l'acció ens situa en una sala del castell, luxosament ornamentada per rebre Arturo. Els

[Tornar a l'índex](#)

Nadine Sierra

presentes li donen la benvinguda.⁹ Enrico, en un apart, diu al seu futur cunyat que no faci cas del rictus melancòlic de Lucia, que es deuria a l'enyorança de la mare.

Quan tothom és a la sala, apareix Lucia acompanyada per Raimondo. Enrico li presenta Arturo i ordena procedir amb la cerimònia nupcial. Arturo i Enrico signen el contracte i, quan Lucia rubrica el document, un avalot precedeix l'entrada d'Edgardo. Aquesta irrupció consterna els presents,¹⁰ però Arturo i Enrico desembeinen les espases i desafien Edgardo. Raimondo s'hi interposa i vol imposar la pau. Quan Enrico pregunta a Edgardo per què ha vingut, el cavaller respon que mogut pels seus drets de família i pel jurament de fidelitat de Lucia. Però quan veu el document signat per la seva amant, li torna l'anell i la menysprea públicament. Raimondo recomana a Edgardo que s'apressi a abandonar aquell lloc. El cavaller obeeix, mentre Lucia es desmaia.¹¹

Nadine Sierra i Javier Camarena

Acte III

la bogeria

Una sala a la torre de Wolf's Crag. És de nit i cau una tempesta. Edgardo està absort en els seus pensaments, carregats de melancolia, quan se li presenta Enrico per desafiar-lo a un duel. Edgardo accepta i els dos homes acorden trobar-se al cementiri dels Ravenswood.¹²

L'escena canvia: al castell de Ravenswood, el cor canta la seva joia pel casament de Lucia. Aviat, però, irromp Raimondo per revelar una notícia terrible: la jove ha enfol·lit i, en el seu deliri, ha apunyalat Arturo, el seu recent espòs. La consternació dels presents augmenta quan apareix Lucia, amb la camisa de dormir ensangonada i amb un punyal tacat amb la sang d'Arturo. La jove Asthon delira i s'imagina que aviat es casarà amb el seu estimat Edgardo. Quan entra Enrico per castigar Lucia després d'haver-se assabentat del crim, aviat deposa la seva actitud davant de l'estat mental de la seva germana. Raimondo culpa Normanno d'aquella situació i finalment Lucia cau mig morta als braços d'Alisa.¹³

La darrera escena, al cementiri dels Ravenswood, ens presenta Edgardo, sol, que enmig de les tombes dels seus avantpassats lamenta el rebuig de Lucia.¹⁴ Aviat, però, una processó provinent del castell de Ravenswood l'alerta: les veus s'apropen i Edgardo s'assabenta aleshores que Lucia agonitza després de la infausta nit de noces. Raimondo arriba poc després, per confirmar que finalment la jove ha mort. Encegat per aquella notícia, Edgardo s'apunyala i cau mort, invocant l'esperit de Lucia i demanant-li que l'esperï al paradís, on les seves ànimes podran unir-se per sempre.¹⁵

Consulteu
l'argument
en format de
lectura fàcil

Comentaris musicals

- 1 El preludi, en Si bemoll menor, està dividit en dues parts: *largo* (4/4) i un breu *allegro giusto* (6/8), que donarà pas a la primera escena. Comença amb un redoblament de la percussió, abans de seguir amb un lamentós passatge per a trompes, a mode de cant funerari i com a presagi de l'aureola tràgica que presidirà tota l'obra.
- 2 El cor inicial és en Si bemoll major, però es manté el caràcter ombrívol de l'escena, que presagia la primera escena del primer acte d'*Il trovatore* de Verdi. L'ús de les trompes ajuda a subratllar l'ambient guerrer i de caça.
- 3 La gran escena d'Enrico està formada per l'estructura convencional del *bel canto* romàntic, aquesta és un passatge en recitatiu en diàleg amb Normanno, l'ària (de fet, una cavatina) "Cruda, funesta smania...", un fragment amb el cor i Raimondo, i la brillant *cabaletta* "La pietade in suo favore".
- 4 La marcialitat de l'escena anterior donarà pas a un quadre ombrívol, precedit per un interludi en Re major menor (un *maestoso* en 4/4), amb un preciós passatge obligat per a arpa que ajuda a crear una atmosfera d'irrealitat i de deliri sobre motius melòdics del proper duet entre Lucia i Edgardo. A continuació, i després d'un breu diàleg amb Alisa, Lucia aborda la cavatina "Regnava nel silenzio", un *largo* en 6/8 en un enyoradís Mi bemoll menor i farcit amb una melodia d'una gran originalitat que la soprano aborda després dels arpegis del clarinet. El posterior breu passatge amb Alisa cedeix l'espai per a la *cabaletta*, més convencional, "Quando rapito in estasi".
- 5 "Verranno a te sull'aure" és el passatge a mode de *cabaletta* amb què culmina el duet ("Sulla tomba") i l'escena entre Lucia i Edgardo. Ferit en el seu orgull, el cavaller inicia el passatge (*largo* en 3/8 i Sol menor) del jurament sobre la tomba del seu pare, mentre Lucia es mostra compassiva amb una frase quasi verdiana ("Deh! Ti placa"). La *cabaletta* és, de fet, l'únic duet amorós entre la parella que, curiosament, no tornaran a cantar junts i sols al llarg de la resta de l'òpera.
- 6 Un nou i breu preludi (21 compassos) presagia dramàticament el que s'esdevindrà en el primer quadre de l'acte: l'enfrontament. En aquest cas, entre Enrico i Lucia. Donizetti escriu el passatge sobre una melodia de les trompes, a les quals s'oposaran els trombons, la corda i la fusta.

Comentaris musicals

- 7 El duet entre Lucia i Enrico segueix la convenció de recitatiu, duet (“Il pallor funesto”), recitatiu i *cabaletta* (“Se tradirmi”).
- 8 De nou, una pàgina convencional, l'ària i *cabaletta* de Raimondo “Cedi, cedi... Al ben de' tuoi”, escrites sobre un esquema A-B-A.
- 9 Un brillant cor de ressonàncies populars (“Per te d'immenso”) dona pas a la breu cavatina, de caire estròfic (A-B), d'Arturo (“Per poco fra le tenebre”), abans de la represa del passatge coral.
- 10 És el moment del sextet (o quartet) “Chi mi frena in tal momento?” que entonen Edgardo, Enrico, Lucia, Arturo, Raimondo i Alisa amb el cor. Aquest concertant, possiblement el millor dels que va escriure Donizetti en òpera dramàtica, segueix un esquema basat en la preeminència d'unes o altres veus: s'inicia com un duet (Edgardo-Enrico) al qual segueix un quartet (Lucia-Raimondo-Edgardo-Enrico), el sextet repetit (amb les intervencions ara d'Arturo i Alisa) i dues cadències, la primera de les quals sense acompanyament orquestral (Edgardo-Enrico).
- 11 A partir de la patètica frase d'Edgardo “Maledetto sia l'istante” arrenca una *stretta* que precipitarà l'acció fins al brillant final d'acte.
- 12 De nou estem davant d'un duet convencional, “Qui del padre”, amb *cabaletta* inclosa (“O sole, più ratto”, de caire marcial), amb la radiant i triomfant tonalitat de Re major.

- 13 Tot i que les escenes de bogeria es van tipificar a l'òpera des del Barroc, especialment en òpera italiana, el *bel canto* romàntic les va explotar en diverses òperes cèlebres de Bellini i Donizetti, sobretot després del model creat per Paisiello en la seva *Nina, ossia La pazza per amore*. Explorada també per la literatura romàntica i especialment gòtica, la follia va servir per a escenes de gran lluïment destinades als rols de soprano. I la de Lucia di Lammermoor va adquirir, des de l'estrena, una fama absoluta. De bon principi, les seves intèrprets van afegir ornaments i cadències de collita pròpia, heretades per la tradició posterior. Donizetti planteja aquesta gran escena a partir d'una estructura iniciada pel magistral preludi abans de la frase, en Do menor, "Il dolce suono", precedit per una flauta que originàriament va ser un passatge destinat a l'harmònica de vidre, que produïa un so eteri, irreal i fantasmagòric. A continuació, el record d'Edgardo es fa present a càrrec de la flauta i el clarinet abans del passatge "Ohimè! Edgardo!". Poc després, arrenca el cos central de l'ària ("Ardon gl'incensi"), un meravellós *larghetto* en Mi bemoll major i en 6/8, que inclou la cadència escrita per Mathilde Marchesi (1821-1913) i popularitzada per Nelly Melba (antiga deixeblla de Marchesi) a partir d'unes funcions a París el 1889. Es tracta d'un llarg passatge per a veu i flauta, esdevingut cèlebre tot i no haver estat escrit per Donizetti. L'escena culmina amb la *cabaletta* "Spargi d'amaro pianto".
- 14 És el torn de l'ària "Fra poco a me ricovero", un *larghetto* en 3/4 amb estructura A-B-A'. L'ambient llòbrec es manté gràcies als instruments de vent (sobretot les trompes).
- 15 L'òpera acaba amb la *cabaletta* d'Edgardo, acompanyat pel cor, "Tu che a Dio spiegasti l'ali", un *moderato* amb estructura A-B-A que antecedeix el brillant final.

“L’artista esdevé un heroi. En una societat que s’ha tornat inerta per culpa de l’autoritat repressiva, l’obra d’art es converteix en l’acte quintaessencial. És el que es proclama al *Benvenuto Cellini* de Berlioz, a *L’oeuvre* de Zola. Shelley va anar més enllà. Si bé en aparença està acorralat i indefens, el poeta és ‘el legislador no consagrat’ de la humanitat. O, com proclamava Victor Hugo, és ‘le Mage’, el neoromàntic de dots divins a l’avantguarda del progrés humà.”

George Steiner,

Al castell d'en Barbablava

Lucia, fragilitat i fortalesa

Pablo Meléndez-Haddad

Periodista i crític musical

El Romanticisme, que va regnar durant gairebé tot el segle XIX a la cultura occidental, va crear diversos estereotips socials per tal de construir un imaginari amb què l'autor pogués arribar directe al cor del públic del seu moment. La literatura i, més tard, la pintura i el teatre es van moure entre l'exaltació de la natura, l'exotisme de terres llunyanes i els éssers fantàstics, tenint a mig camí una sucosa font d'idees i d'inspiració: la dona i el seu món. Aquesta figura femenina dista d'assemblar-se a les heroïnes empoderades i tràgiques que decideixen el seu futur i que caracteritzen la creació més tardana del dinou. No parlem de la popular Carmen imaginada per Mérimée, que més tard es va transformar en la popular filla de Bizet, exemple de dona lliure nascuda molt d'hora (el 1847) i que salta de la literatura a l'òpera ja a la segona meitat del segle (1875). L'enfocament d'aquesta anàlisi tracta de dones molt diferents sempre nascudes de plomes masculines que són submises, obedients, fràgils, tant físicament com mentalment, de noies que es tornen boges per un mal d'amor, que moren de tisi després de patir desenganys, que deambulen somnàmbules degut a la seva feblesa d'esperit. Perquè, per a aquestes dones, l'amor és sinònim de patiment mentre es transformen en objecte de devoció i de desig.

Anna Gomà i Nadine Sierra

Nascudes en un entorn masclista, dominades per homes reconeguts com a ciutadans de ple dret que decideixen per elles quan són percebudes directament com a valor mercantilista. Aquestes dones no poden decidir el seu futur perquè està escrit a l'ideari dels homes de la seva família, els quals pacten servint-se de les seves filles i germanes com a moneda de canvi, i que estructuren, construeixen i transformen fortunes, posicions socials i regnes gràcies a casar les seves dones segons com millor els convingui; manipulen el poder polític i social fent-

les servir com ells pensen que és més oportú. En aquest context, la dona es transforma en malaltissa carn de desequilibri, ja que fins i tot el seu ideal de bellesa es defineix com a feble, dibuixant un estereotip de pell pàl·lida i d'aspecte febril.

«La trama, la música i la protagonista d'aquesta òpera han fet volar la imaginació d'artistes de les més variades expressions, des de la literatura fins a la música.»

Dones com aquestes són les protagonistes de les obres literàries més importants de la primera meitat del segle XIX, les mateixes que més tard pujaran a escena inspirant dramaturgs i compositors, convertides en personatges d'obres de teatre i de melodrames lírics. És el moment històric que deixa enrere les reines i deesses que imperaven al segle XVIII per donar pas a aquestes dones afeblides però d'una gran espiritualitat, delicades i mentalment fràgils; uns personatges turmentats que no aconseguiran la redempció en l'àmbit de l'amor fins que el Romanticisme les deixi enrere a canvi d'un nou prototip. No en va hi ha una tradició de protagonistes femenines al teatre de l'època —especialment al *bel canto* romàntic— que perden la raó quan no poden assumir ni superar els problemes que els creen els seus pares i germans en nom de l'honor i de la fortuna de la família. En òpera les escenes de bogeria, en què la protagonista perd la raó fent el préssec en versió tràgica tot confonent fantasia amb realitat, comencen a fer-se un lloc al repertori fins a consolidar-se com una característica pròpia de l'estil.

Aquestes grans escenes de bogeria, de pas, servien de vehicle ideal d'expressió a les dives de l'època, cantants extraordinàries que van donar vida per primer cop a personatges com ara l'Elvira de *I puritani*, la Imogene de *Il pirata* o l'Amina de *La sonnambula*, totes tres òperes de Vincenzo Bellini (1801-1835); la Linda de *Linda di Chamounix* o l'Anna d'*Anna Bolena*, ambdues de Gaetano Donizetti (1797-1848); l'Ermione d'*Ermione* de Gioachino Rossini (1792-1868), o fins i tot la mateixa Lady Macbeth del *Macbeth* de Giuseppe Verdi (1813-1901), malgrat que aquesta darrera tenia

[Tornar a l'índex](#)

poc de feblesa de caràcter però molt de dèbil mental. Però hi ha una dona que destaca entre totes elles perquè es va convertir en un mite en el seu temps, malgrat la seva bogeria: Lucia, la protagonista de *Lucia di Lammermoor*, l'obra mestra que va convertir Donizetti en el compositor més important del seu moment.

El personatge que va dibuixar a la seva òpera va fascinar des de la mateixa nit de l'estrena: una dona dèbil i feble que mata el seu marit al llit nupcial i que, finalment, mor ofegada pels sopors de la seva bogeria. Escocesa d'origen i italiana per temperament, Lucy of Lammermoor, com l'anomenava el seu "pare", l'escriptor escocès Walter Scott (1771-1832), és un personatge que mou mil sentiments en el lector. Però l'òpera de Donizetti és la que millor guarda uns secrets que han convertit aquesta dona i els seus problemes en un èxit de taquilla assegurat avui, en ple segle XXI.

L'origen del mite

El 1830 Donizetti estava considerat una de les promeses de la composició en l'àmbit teatral. L'any anterior, el gran i prestigiós Gioachino Rossini havia decidit retirar-se després d'estrenar a França *Guillaume Tell* (1829), deixant Donizetti i Bellini com a aspirants a la corona de rei del *bel canto* romàntic. Però mentre el primer escrivia immers en una febril activitat, Bellini ho feia molt lentament, silenciant la seva producció el 1835, amb la seva mort prematura.

Gairebé sense proposar-s'ho, el 1830, cinc anys abans de l'estrena de *Lucia di Lammermoor*, Donizetti arribarà a la seva consagració quan des de Milà li encarreguen una òpera per al Teatro Carcano, gestionat per diletants enfadats amb La Scala, que va comptar ni més ni menys que amb Giuditta Pasta i Giovanni Rubini en el repartiment

Javier Camarena i Nadine Sierra

d'*Anna Bolena*, títol que va significar un punt d'inflexió en la carrera del compositor bergamasc; internament, representa la culminació d'un estil que va anar madurant en més de deu anys de treball, amb tendències tècniques que es consoliden en aquesta obra mestra, baula fonamental del Romanticisme. Es tracta de la primera obra del compositor que va arribar a Londres i París.

Al catàleg del prolífic Donizetti s'afegirien més tard, entre d'altres, èxits que perviuen al repertori com ara *L'elisir d'amore* (1832), *Lucrezia Borgia* (1833) i *Maria Stuarda* (1834), fins que el 1835 Donizetti es convertiria en el compositor més desitjat del moment a tot Europa gràcies a *Lucia di Lammermoor*. Amb perspectiva històrica, es tracta d'una de les obres més manipulades del repertori, perquè el seu èxit ha estat sempre al servei de centenars d'intèrprets que l'han adaptada a les seves característiques vocals com a plataforma de lluïment. El cas és que la partitura ha recorregut un camí triomfal des de la seva estrena al Teatro San Carlo de Nàpols la nit del 26 de setembre del 1835. Alguns dels seus números s'han convertit en part fonamental de la història de la lírica, com l'escena de la bogeria de Lucia, amb la seva famosíssima i espectacular *cadenza* per a la soprano; originalment, va ser escrita per ser acompanyada per harmònica de vidre, instrument en desús que s'està recuperant en diferents propostes contemporànies i que restableix el seu so i afinació primigenis —l'avui tan popular, amb flauta, es va compondre el 1888 per a la gran Nellie Melba—. També transcendeix la pròpia obra el sextet del segon acte, un concertant que fascina per la seva perfecció compositiva. La trama, la música i la protagonista de l'òpera han fet volar la imaginació d'artistes de les més variades expressions, des de la literatura, amb aparicions estel·lars en obres com *Madame Bovary* (1857) o *Anna Karenina* (1875-1877), fins a la música. *Lucia* es va convertir ràpidament en l'òpera més estimada del públic europeu de la seva època, enarborant el seu autor al tron de l'òpera italiana.

Donizetti arriba a aquesta història gràcies a la veneració que es tenia a l'època per certa literatura anglesa d'aires tràgics i medievalistes. El compositor troba un personatge fascinant a la novel·la de Walter Scott *The Bride of Lammermoor* (1819), una dona que complia amb els requisits de l'ideal de bellesa i de feminitat del moment. El maig del 1835 Donizetti ja treballava amb la sinopsi argumental i demanava agilitat a la comissió encarregada d'aprovar el llibret, ja que Salvatore Cammarano (1801-1852), el poeta autor del text, necessitava la vènia dels censors per concloure'l. Després d'un parell de mesos de nervis i de solucionar múltiples problemes, el compositor va donar per acabada la partitura el 6 de juliol del 1835. Llavors va haver de solucionar mil entrebancs als assajos; la falta de diners va obligar a ajornar-los, els cantants estaven

[Tornar a l'índex](#)

descontents per no rebre els seus sous i van abandonar el projecte, l'empresari va renunciar al nou títol... Per aquestes i altres raons, tot el període anterior a l'estrena va acabar convertint-se en un autèntic malson per al compositor. Finalment, tot es va anar solucionant i la protagonista de *Lucia di Lammermoor* va poder tornar-se boja a escena el 26 de setembre, amb Fanny Tacchinardi Persiani i Gilbert-Louis Duprez en els papers protagonistes. La versió francesa arribaria el 1839, per convertir-se en part inherent de la cultura gal·la al segle XIX, per popularitat i esperit romàntic.

Nadine Sierra

L'èxit de la nova òpera la va imposar als escenaris de tot el món i moltes sopranos van voler fer seu un personatge que permetia un gran lluïment. Per això mateix l'obra ha patit talls, canvis i afegits, però l'edició crítica de la partitura de la Fundació Donizetti intenta normalitzar-la. L'obra continua fascinant, potser perquè posseeix tots els elements per conquistar el públic: un llibret melodramàtic i torbador, i una música de melodies enganxoses degudament ornamentades, tal com demana l'estil. És una apologia estilística del *bel canto*, amb un acompanyament orquestral molt ric que conjuga línia melòdica i dramatisme. Exigeix, a més, un concentrat treball en equip. Cal comptar amb les veus

[Tornar a l'índex](#)

adequades per tal de poder afrontar la línia, les variacions i les escales ornamentals que demana, moltes aplicades en grup.

Des del punt de vista individual, requereix tècnica i resistència física, sobretot la protagonista. Malgrat la debilitat mental i la feblesa física que Lucia ha de transmetre al públic, les seves intèrprets han de ser dones amb força i virtuoses d'elit. Hi ha passatges i frases molt complicats en què cada nit la cantant ha d'anar adequant la seva vocalitat i mesurant la seva entrega per no col·lapsar, sobretot pel que fa al *canto legato* — lligant frases gràcies al control del *fiato*—, a l'aplicació d'un pianissimo o d'un accent dramàtic... Això a més de mantenir una afinació que no dona treva, perquè són els detalls els que acaben de conformar l'estil.

Alfredo Daza i Nadine Sierra

Interpretar aquest personatge és com anar esculpint en marbre de Carrara, el més dur, però també el més preciós, ja que, si hi ha un repertori en el qual es pot parlar de puresa d'emissió, d'ornament i d'intencionalitat dramàtica, és aquest, precisament, el *bel canto* romàntic. I *Lucia di Lammermoor* n'és la seva màxima expressió.

“El cel del capvespre està tenyit de presències: exèrcits de núvols avancen impetuosos, densos, com si en el seu interior carreguessin el sentiment de moltes generacions. Els núvols de la por, els núvols de l’alegria, els núvols de l’amor, els núvols negres de la destrucció i de la mort, els núvols lleugers del renaixement. I, entre els exèrcits, ocult, serè, dominador de tot sentiment, el sol.”

Rafael Argullol,

“Nubes”, El cazador de instantes

Tornar a l'índex

FESTIVAL CASTELL PERALADA

16 DE JULIOL - 1 D'AGOST

festivalperalada.com
T. 902 374 737

30 DE JULIOL

ÒPERA NOVA PRODUCCIÓ

HÄNDEL ORLANDO

*Un espectacle musical i il·luminós,
a càrrec d'una de les formacions
barroques més destacades del moment.*

VESPRES D'ARNADÍ

Xavier SABATA, Sabina PUÉRTOLAS,
Eve-Maud HUBEAUX, Marie LYS i
Jose Antonio LÓPEZ.

Rafael R. VILLALOBOS, direcció d'escena
Dani ESPASA, direcció i clavicèmbal

GALA LÍRICA 1 D'AGOST

JAVIER CAMARENA

ORQUESTRA I COR DEL GRAN
TEATRE DEL LICEU

Guillermo GARCÍA CALVO, direcció musical

*Un concert d'ampli programa que inclou
conegudes àries d'òperes com Lakmé
de Delibes, La fille du Régiment i Don
Pasquale de Donizetti, La Bohème de
Puccini, La flauta màgica de Mozart o Les
pêcheurs de perles de Bizet.*

©Spino Mar/Alvarez

ENTREVISTA

Javier Camarena

**“Crec ferventment
que la música té
aquest poder suau de
transformar i curar”**

Gran Teatre del Liceu. Recentment ha estat reconegut com el millor cantant de l'any 2021 pels internacionals Opera Awards. Què significa per a vostè aquest premi?

Javier Camarena. És una distinció que m'omple de moltíssima satisfacció i orgull. Aquest premi arriba per l'activitat duta a terme durant l'any 2019 i part del 2020, que va durar poc a causa de la pandèmia. Va ser un any terrible amb una agenda totalment plena, excepte unes tres setmanes de pausa que vaig poder fer a l'estiu. Va ser un compromís rere l'altre amb grans nits d'òpera amb moltíssim èxit, entre elles *La fille du régiment* al MET, que es va retransmetre arreu del món, a més del debut a *Il pirata*, al Teatro Real de Madrid, entre altres tantes coses que van significar molt d'esforç, sacrifici i treball. I que un any així acabi coronat amb un premi com aquest, que reconeix l'aspecte més destacat del nostre àmbit, és una cosa que m'omple de moltíssima alegria.

I com duu l'etiqueta de ser, segons el premi, el millor cantant del món?

Mira, la veritat és que aquestes coses les duc com les he dut sempre: amb un gran sentit de la responsabilitat. Només renova el meu desig de fer la meva feina el millor possible i compartir-lo amb tot el públic.

En el seu discurs d'agraïment va dedicar el premi a totes aquelles institucions que s'han mantingut obertes durant aquesta terrible pandèmia. Com ha viscut la crisi sanitària que tant ha afectat tothom?

Dins el context tan terrible que ha significat per a tanta gent arreu del món, després d'un 2019 com el que vaig tenir, la veritat és que a mi em va anar molt bé aquesta pausa obligada. Perquè em va servir per tornar a connectar amb moltíssimes coses: amb mi des del punt de vista personal, espiritual i familiar. Perquè el 2019 va ser un any ple de satisfaccions, però també de molts sacrificis, i no vaig poder estar amb la meva família, tot i que ens comuniquem constantment. I reconnectar amb ells i ser a casa, i ser-ho com a membre actiu de la família, va ser quelcom que vaig gaudir i vaig abraçar, un refugi per recarregar bateries. Al cap i a la fi, estar bé amb un mateix és una cosa que també es projecta, i el públic ho percep.

Creu que ha estat una oportunitat per posar en valor la cultura en general i la música en particular?

Això espero! I és que, malgrat totes les circumstàncies, la comunitat artística es va mantenir ferma i constant en el seu principi de compartir bellesa, que va ajudar a portar una mica de consol. A més, crec ferventment que la música té aquest poder suau de transformar i curar, i és per això que el premi el vaig dedicar a tota la comunitat que es va mantenir en aquesta posició. Els músics i els artistes som molt conscients del bé que fem a la societat a través del nostre quefer. Ara, que es comença a reactivar tot, és quan necessitem el públic, necessitem que estigui present a les sales, perquè la nostra activitat es comparteix, i és essencial la presència del públic a l'escenari.

Javier Camarena

“Donizetti conté una gran bellesa melòdica sense pretensions”

Ara torna al Liceu de Barcelona, un teatre on ha cantat molt. I ho fa amb el rol d'Edgardo, un paper molt diferent del de Tonio (*La fille du régiment*), que l'ha fet famós per la seva facilitat amb els nou dos de pit. Què té la música de Donizetti que encaixa tan bé amb la seva veu?

Crec que, a part que ha escrit les melodies més belles per a les cordes vocals dels tenors, sabia com fer-ho. Sento que Donizetti gaudeix d'una bellesa senzilla i sense pretensions. Podem trobar una melodia a les obres de Bellini, però sempre apuntant cap al virtuosisme i l'explosió a la part dels aguts. Donizetti és molt similar, però no busca això en la seva totalitat. Un clar exemple és el paper d'Edgardo, que, en la seva escena principal, que tanca l'òpera, en cap moment, excepte en les mancances, aposta pels sobreguts. El més important és la melodia i acompanyar aquest moment tan tràgic per a Edgardo. És molt conscient d'aquest joc i de com fer servir la veu del tenor per causar aquests efectes. Si ens fixem en Tonio, el moment de més alegria i esperança explota en aquests sobreguts, i això és una cosa que m'encanta de Donizetti. En resum, Donizetti conté una gran bellesa melòdica sense pretensions.

En aparença, pot semblar que el paper d'Edgardo és més senzill que altres papers, com el de Tonio de *La fille du régiment*. Però crec que de senzill en té ben poc...

I tant, que no! Parlava de la bellesa de la línia melòdica, però tècnicament exigeix una solvència i un domini, sobretot de la zona de passatge, perquè sempre s'hi estarà movent. I tens la possibilitat de jugar amb les dinàmiques de la manera com les va escriure Donizetti, i trobar la manera de resoldre aquesta dificultat tècnica que proporciona a tota l'escena una intensitat dramàtica molt forta.

Els tenors més grans de la història han cantat aquest paper.

Sí! És un gran paper. A mi m'encanta pel temperament i la passió que dibuixa en pràcticament totes les escenes: a l'inici, passió per la seva pàtria; després, per Lucia; la gelosia i la lluita de les famílies; el temperament del final del primer acte... és un personatge que es mou per l'amor que sent per Lucia. És un paper meravellós que té algunes de les melodies més belles escrites per a la veu del tenor.

Tot i que l'òpera es titula *Lucia di Lammermoor*, Donizetti va decidir dedicar l'escena final a Edgardo, i sempre s'ha interpretat com una manera de reconèixer la veu del tenor. Creu que és un paper agraït per al tenor, o es veu eclipsat per Lucia?

Jo crec que es complementen. A la fi, és una òpera tràgica, i en la mesura que els dos personatges estiguin connectats a través de la tragèdia, tots dos es complementen. Els dos tenen melodies precioses i emblemàtiques, i, al final, l'èxit d'un representa l'èxit de l'altre, i viceversa. Jo sempre he considerat l'òpera un treball en equip, i és meravellós tenir un elenc que llueixi. Per cert, quin elenc que tinc al Liceu, amb grans cantants i col·legues als quals tinc en gran estima!

Té cantants de referència d'altres col·legues cantant Edgardo? Els escoltava mentre preparava el paper?

En primer lloc, quan preparo un paper, no escolto cap referència perquè m'agrada molt entendre què és el que escriu el compositor, i m'encanta estudiar i descobrir tots els detalls de la partitura i donar-los un sentit propi. Llavors intento formular una versió pròpia, i quan la trobo, començo a escoltar. Les meves referències obligades sempre són Kraus i Pavarotti.

**“Admiro el cervell que
tenia Kraus per cantar
i el cor de Pavarotti”**

Per què Alfredo Kraus i Luciano Pavarotti són els seus referents?

Per la proximitat, ja que em sento proper a la tècnica de tots dos. I sempre ho he dit: d'ells admiro el cervell que tenia Kraus per cantar i el cor de Pavarotti. Tenen una visió que s'acosta molt al que jo mateix trobo a la partitura.

Al Liceu compartirà escenari amb la soprano Nadine Serra (Lucia). Quina relació s'estableix, des del seu punt de vista, entre els dos protagonistes de l'òpera?

S'ha de tenir en compte que, amb Lucia, Edgardo només té dues escenes en tota l'òpera. El primer sent aquesta desavinença que acaba convertint-se en una trobada amorosa, i després el malentès que travessen. Per això, a la fi del primer acte, Edgardo està, com diem a Mèxic, “mandando por las cocas” a Lucia. Així que entre ells no hi ha gaire relació, i menys amb el baríton. La relació que s'estableix entre aquests personatges no és una cosa que es pugui dibuixar i sustentar. Jo crec que hi ha un desenvolupament molt més present entre Lucia i el seu germà, però, sigui com sigui, aquests petits moments de trobada entre els personatges són molt intensos i són els que donen el sentit dramàtic a l'òpera.

Què ha de tenir una bona Lucia?

Òbviament, el timbre és una cosa fonamental; així com la musicalitat, i la part que correspon a tota la visió escènica. Ha de ser convincent en la seva forma d'expressar la bogeria, perquè no consisteix a fingir una bogeria fent coses estranyes. De vegades són subtileses, com la manera de mirar o de relacionar-se amb els altres, el que et fa convèncer que un personatge està perdut en un altre univers dins del seu cervell. Totes aquestes coses i moltes més les trobarem a Nadine Serra, que és una cantant i actriu extraordinària.

És una producció que signa Barbara Wysocka i que vostè ja ha cantat. Què en destacaria?

Quan vaig tenir l'oportunitat de cantar en aquesta producció a Munic, em va semblar interessant. Però, sobretot, és una proposta escènica que respecta completament el llibret, encara que òbviament modificant el context històric, ja que es canvia d'època. Però les situacions dramàtiques i totes les coses que viuen els personatges segueixen al peu de la lletra el llibret. Realment és una proposta escènica que es pot gaudir. A mi em va agradar, la vaig gaudir molt, i espero que el públic també la pugui apreciar.

Al Liceu ha cantat *L'elisir d'amore*, *Maria Stuarda*, *Rigoletto*, *La fille du régiment* o *I puritani*, a més de concerts, i ara *Lucia di Lammermoor*. Quina relació té amb Barcelona i el seu públic?

Els adoro! Adoro Barcelona, adoro el teatre, la gent... el menjar! És una de les meves ciutats preferides del món, hi gaudeixo moltíssim. I la relació que hi ha amb el Teatre és d'una estima enorme i mútua. La família de Liceu forma un gran equip, i cada vegada que canto aquí em sento acompanyat pel Teatre, i això s'agraeix.

A més, la temporada que ve el veurem com a Tamino a *La flauta màgica*...

Sí, un títol que m'havia promès no cantar mai!

De debò?

Sí!

I què el va convèncer per accedir a cantar-lo?

D'entrada, que fos al Liceu, i després, l'equip. La veritat és que el considero un gran projecte i una gran oportunitat de treballar amb col·legues als quals admiro. I, bé, ara que el meu alemany ja no és tan terrible, crec que tot el procés d'aprenentatge de l'òpera serà més senzill. De fet, ja l'estic treballant. I, com més la conec, més detalls trobo que no havia percebut quan la vaig fullejar per primer cop, així que estic molt content que m'hagin convidat a participar en aquest projecte a la nova temporada del Liceu.

A més, serà la primera vegada que canti òpera sota la batuta de Gustavo Dudamel...

Sí! Havíem intentat coincidir diverses vegades en el passat, però no ho havíem aconseguit. I estic molt content que, per fi, puguem coincidir i col·laborar. És un mestre al qual admiro moltíssim i que, a més, és entranyable com a persona. Posarem ànima llatinoamericana a *La flauta màgica*.

***Lucia di Lammermoor* és una de les òperes més representades al Liceu, i segur que serà el títol escollit per molts per anar a l'òpera per primera vegada. Què diria a aquells que van a veure una òpera per primera vegada i ho fan amb *Lucia*?**

Que gaudeixin des de l'inici! Que vegin el cotxe dels seixanta entrar a l'escenari. Que gaudeixin de totes i cadascuna de les coses que passaran, i que concentrin les orelles, el cor i la ment a l'escenari, els cantants, l'orquestra i tots els que treballen per presentar-los un espectacle de qualitat. Que focalitzin tots els sentits en això, perquè d'opinions n'hi haurà moltes, sobretot de la gent més conservadora, que prefereix veure sempre les mateixes coses. Però és innegable que tots els que treballarem en aquesta producció ens hi dediquem en cos i ànima per oferir-los el millor espectacle possible.

Barcelona.

Descobreixi un dels grans plaers de Barcelona · Descubra uno de los grandes placeres de Barcelona · Discover one of the Barcelona's greatest pleasures

“El Romanticisme va ser un moviment literari, però, alhora, va ser una moral, una eròtica i una política. Si no va ser una religió va ser una mica més que una estètica i una filosofia: una manera de pensar, de sentir, d’enamorar-se, de combatre, de viatjar. Una manera de viure i una manera de morir.”

Octavio Paz

Los hijos del limo

[Tornar a l'índex](#)

Lucia di Lammermoor

Jaume Tribó

Juan Diego Florez i Elena Mosuc la temporada 2015/16 al Liceu.

— al Liceu

[Tornar a l'índex](#)

Estrena absoluta

Teatro San Carlo de Nàpols, 26 de setembre de 1835

Estrena a Barcelona al Teatre de la Santa Creu

22 de setembre de 1838

Estrena a Barcelona al Liceu

15 de setembre de 1849

Darrera representació al Liceu

29 de desembre de 2015

Total de representacions

302

Agustí Rodas

Antonio Superchi

Títol durant un temps maleït i ridiculitzat pels detractors del *bel canto*, ara ens adonem que ja supera les tres-centes representacions al Liceu, un mèrit al qual només havien arribat *Aida*, *Rigoletto* i *Faust*, per aquest ordre. Darrere de *Lucia* venen *Il trovatore* i *La favorita*. La cronologia de *Lucia di Lammermoor* al Liceu és gloriosa. Centrada en els personatges de Lucia, Edgardo, Enrico i Raimondo, aquí ha tingut els més grans intèrprets, amb les sopranos Giovanna Rossi-Caccia –que en fa ver l'estrena liceista–, Teresa De Giuli-Borsi, Caterina Goldberg, Angiolina Ortolani, Elena Kenneth, Àngela Peralta, Luigia Ponti Dell'Armi, Marcella Sembrich, Regina Pinkert (va ser en una de les seves *Lucia*, la temporada 1895/96, quan «á un agente de la ronda secreta le cayó el revólver de la faja, y al dar en el suelo se le disparó el arma, hiriéndole el proyectil en el pié derecho»), Maria Barrientos, Regina Pacini, Maria Galvany, Graziella Pareto, Amelita

Julián Gayarre

Regina Pinkert

Maria Barrientos

Amelita Galli-Curci

[Tornar a l'índex](#)

Mercè Capsir

Maria Espinart

Gianna d'Angelo i Manuel Ausensi

Galli-Curci, Mercè Capsir, Toti Dal Monte, Gianna d'Angelo, Joan Sutherland, Cristina Deutekom, Edita Gruberová i Elena Moşuc. Entre els tenors, la llista és igualment impressionant: Giacomo Galvani, Antonio Agresti, Pietro Mongini (futur Radamès a l'estrena absoluta d'*Aida*), Mario Tiberini, Emilio Naudin, Roberto Stagno (futur primer Turiddu de *Cavalleria rusticana*), Francesco Tamagno (futur primer Otello), Julián Gayarre, Nicola Figner, Josep Palet, Enzo de Muro Lomanto, Hipòlit Lázaro, Giacinto Prandelli, Alfredo Kraus, Ferruccio Tagliavini, Jaume Aragall, Luciano Pavarotti, Josep Carreras, Peter Dvorský, Josep Bros i Juan Diego Flórez. Els barítons, igualment il·lustres: el mític Antonio Superchi, el noble anglès Sir Charles Santley, Francesco Pandolfini, Marino Aineto, Adolfo Pacini, Mariano Stabile, Aldo Protti, Manuel Ausensi, Vicenç Sardinero, Leo Nucci, Matteo Manuguerra i Joan Pons. A *Lucia di Lammermoor* el baix no és tan important. Amb tot, sí que cal fer-ne esment en els casos de Josep Obiols, que va tenir una fi tràgica i no pas al teatre: va morir cremat, Agustí Rodas (vuit edicions diferents de la part de Raimondo entre el 1856 i el 1877), el mallorquí Francesc Uetam, Francesco Navarrini, Lluís Corbella, Ivo Vinco, Plinio Clabassi, Mario Rinaudo, Roberto Scandiuzzi, Stefano Palatchi, Mirco Palazzi i Simón Orfila.

Lucia di Lammermoor arribava al Liceu el 1849, tercera temporada del Teatre, però a Barcelona era un títol prou conegut d'ençà

Toti Dal Monte

Giacinto Prandelli

André Turp

[Tornar a l'índex](#)

de l'estrena local al Teatre de la Santa Creu el 1838. La cronologia liceista ens depara no poques sorpreses. Si hem de fer cas dels crítics, l'èxit més gran de la inauguració ençà del Liceu es produí la temporada 1856/57 gràcies precisament a *Lucia di Lammermoor*. Caterina Goldberg-Strossi i Antonio Agresti produïren l'èxit més esclatant, l'apoteosi, com a Lucia i Edgardo. Mai no s'havia aplaudit tant i es jutjà la interpretació com impossible de superar. La temporada 1860/61 la soprano anglesa Elena Kenneth, a petició de l'empresa i d'alguns senyors propietaris del Teatre, substituïa la *cabaletta* de la cavatina del primer acte amb la de l'òpera *La reine de Chypre* d'Halévy. Abans, l'any 1849, el mestre Marià Obiols escriu una cadència expressament per a Giovanna Rossi-Caccia a l'escena de la follia. El 1851 Teresa De Giuli-Borsi canta a la cavatina del primer acte una *cabaletta* escrita –ens diuen– expressament per a ella per Donizetti. El 16 de març de 1867, gran escàndol: per indisposició de Giuseppina Vitali se suprimeix el gran rondó de soprano; els crits van durar fins a la fi de l'òpera mentre el tenor Filippo Patierno cantava l'ària final. Més sorpreses: la temporada 1871/72 el solo d'arpa que precedeix la cavatina de sortida de Lucia el toca el clarinet i també la temporada 1878/79. El 1855, segons els crítics, Carlotta Cattinari canta la *cabaletta* final mig to baix. I aquí podem començar les especulacions sobre què s'entenia llavors per «original».

Joan
SutherlandJaume
AragallVicent
Sardinero

Lucia di Lammermoor ha estat, i és encara avui, una de les òperes més manipulades de tot el repertori. Donizetti va escriure la cavatina de sortida en Mi bemoll major i ja cap al 1850 la casa Ricordi la va transportar a Re major. El duo de soprano i baríton era al manuscrit un to sencer més agut del que coneixem a les edicions de fa gairebé cent setanta anys i pel fa a l'escena de la follia, tota en Mi bemoll, cal remarcar que Donizetti la va compondre en Fa major, tonalitat que va mantenir també a la posterior versió francesa. El desgavell va ser encara més gran quan als nostres dies Joan Sutherland a l'última *Lucia* de la seva carrera, al Liceu el 1988, cantava l'escena de la follia en Re bemoll major gràcies al seu espòs, el mestre Richard Bonyngge, que viatjava amb el seu personal material d'orquestra convenientment manipulat.

Pel que fa a talls, *Lucia* és un dels títols que més n'ha sofert. Ja la temporada 1862/63 s'adverteix que se suprimeix el duo de tenor i baríton del tercer acte «según se acostumbra en los principales teatros de Europa». I aquest costum s'ha mantingut fins a l'actual segle XXI. Des del 1862 el Liceu no conegué aquest quadre, la primera interpretació del qual no s'ha produït fins a tenir l'edifici actual, l'any 1999. Excepcionalment el tenor Carlo Bulterini i el baríton José Mendioroz el van cantar el 13 d'abril de 1875, i més tard, la temporada de primavera del 1883, el tenor Francesco Gianni i el baríton Eugène Dufriche. Durant anys

[Tornar a l'índex](#)

i anys a cada *Lucia* s'anunciava la supressió d'aquest fragment, fins que el públic l'arribà a oblidar. A més, en un cert moment la interpretació va esdevenir del tot impossible, ja que no existia al material d'orquestra manuscrit de què disposava el Liceu.

El sentit de les paraules evoluciona amb el temps. Només així s'explica la nota que a la primera pàgina del *Diario de Barcelona* del 29 de juliol de 1858 advertia els espectadors que la senyoreta Deliani canta aquella nit la part de Lucia «sin ninguna clase de pretensiones artísticas» i actua «anonada por el orgasmo», ja que havia estudiat l'òpera en tres dies.

El públic del Liceu sempre ha tingut una estimació especial envers Donizetti. Recordem que aquí encara és el compositor més representat, superat només per Giuseppe Verdi. Rebentada per la crítica però aplaudida pel públic, *Lucia di Lammermoor* ha tingut al Liceu dues o tres èpoques esclatants, tot començant per la segona meitat del segle XX quan en edicions gairebé immediates se succeïren en Edgardo els tenors Kraus (en cinc edicions diferents de *Lucia* entre el 1958 i el 1994), Tagliavini, Aragall (amb un entrebanc l'any 1973 quan va interrompre la representació i se'n va anar de l'escenari durant l'ària «Fra poco a me ricovero»), Pavarotti (en una de les poques actuacions operístiques que ens va dispensar), Carreras i Bros. La soprano protagonista ha tingut també èpoques glorioses. Només entre el 1884 i el 1931 van anar gairebé se-

Cristina
DeutekomLuciano
Pavarotti

Alfredo Kraus

Ferruccio
TagliaviniJosep
CarrerasMatteo
Manuguerra

[Tornar a l'índex](#)

guides les més grans especialistes de l'època: Marcella Sembrich (en una *Lucia* històrica de l'11 de desembre de 1884 amb Gayarre), Regina Pinkert, Maria Barrientos (en el seu debut al Liceu el 1899), Regina Pacini, Maria Galvany, Graziella Pareto, Amelita Galli-Curci, Mercè Capsir i Toti Dal Monte. Després ve el gran buit. El 1932, després de dues representacions amb Maria Espinalt, una amb Hipòlit Lázaro i l'altra amb Antoni Marquès, *Lucia di Lammermoor* desapareix del cartellone del Liceu i ningú no la troba faltar durant gairebé vint-i-cinc anys. Quan torna té una intèrpret tan estimada com Gianna d'Angelo, que la fa en tres edicions i que lamentablement, i com ha ocorregut en molts casos, té un final liceista no pas gloriós. Quelcom havia passat. Entre la segona i última edició s'havia produït el fenomen Joan Sutherland, que en la *Lucia* del 1962 (amb un debutant Jaume Aragall com a Arturo) n'havia trasbalsat la interpretació, des d'una figaflor fins a un personatge amb una gran càrrega dramàtica. La *Lucia* de la Sutherland jove, amb el camisó tacat de sang, va commoure l'afició. Destaquem també l'holandesa Cristina Deutekom, capaç de ser una protagonista absoluta al costat de Luciano Pavarotti el 1971 i d'Alfredo Kraus el 1982. Edita Gruberová, una de les dives més fidels al Liceu, incloent-hi els anys posteriors a l'incendi, ha estat la nostra última gran Lucia en tres edicions. La darrera ha estat la no menys estimada Elena Moşuc.

Josep Bros

Edita Gruberová

Juan Diego Flórez i Elena Moşuc

Entre els directors d'orquestra cal recordar Marià Obiols, primer director del Liceu, Emanuele Muzio, director i compositor i únic deixeble reconegut de Verdi, el qual li va donar lliçons privades, Antonino Votto (per a la *Lucia* de la Toti Dal Monte) i dos mestres tan estimats per la casa com Nino Verchi i Gianfranco Rivoli, cadascun dels quals n'arribà a fer quatre edicions diferents. Més tard, la *Lucia* de Joan Sutherland va significar la presència de Richard Bonyngue. Consignem com a dada anecdòtica que a l'última edició una indisposició sobtada del mestre Marco Armiliato va ser suplerta pel mestre assistent Daniel Gil de Tejada.

Pel que fa directors d'escena, una figura que el Liceu no recull fins que arriba el 1930, cal recordar el nostre tenor Pau Civil i els italians Giuseppe Giuliano, Maria Sofia Marasca, Giuseppe De Tomasi i Vittorio Patanè i una persona tan singular com va ser Lolita Poveda, muller de Dídac Monjo, «factòtum» del Liceu durant els últims anys de l'empresari Joan Antoni Pàmias. A les últimes edicions s'ha comptat amb noms del prestigi de Graham Vick i Damiano Michieletto.

**Consulteu la
cronologia
detallada**

SEAT MÓ

[Tornar a l'índex](#)

Free your moves

NOVA SEAT MÓ eSCOOTER 125

100% Elèctrica.

Descobreix la nova SEAT MÓ eScooter 125 i fes de la ciutat un lloc millor. Mou-te amb estil, sense emissions ni sorolls.

**Pre-reserva-la ara
i aconsegueix un paquet
de llançament exclusiu
valorat en 300€.**

Escañeja el
codi o visita
[seatmo.com](https://www.seatmo.com)

[Tornar a l'índex](#)

Cronologia

Any	Gaetano Donizetti	Música
1797	Neix a Bèrgam (Itàlia), de família pobre	Neix Schubert. Mor Dauvergne. <i>Médée</i> (Cherubini)
	Art i ciència	Història
	A.Garnerin fa a París el primer salt amb paracaigudes, des d'un globus	Napoleó culmina la seva campanya italiana amb el Tractat de Campoformio
		Música
1806	Acceptat per a les Lliçons Caritatives de música del compositor bavarès Johann Simon Mayr, futur mentor i amic	Mor Martín y Soler. Neix Arriaga
	Art i ciència	Història
	Fernández de Moratín estrena <i>El sí de las niñas</i>	Francesc II dissol el Sacre Imperi Romanogermànic
		Música
1813		Rossini aconsegueix la fama amb <i>Tancredi</i> . Neixen Wagner i Verdi
	Art i ciència	Història
	Austen publica <i>Pride and prejudice</i>	Comença la decadència de Napoleó
		Música
1814	Canta com a baix però aviat s'imposa la seva qualitat per a la composició	Beethoven estrena la versió definitiva de <i>Fidelio</i> , la seva única òpera. <i>Il turco in Italia</i> (Rossini)
	Art i ciència	Història
	Locomotora de vapor (Stephenson). <i>El 2 de mayo de 1808 en Madrid</i> (Goya)	Comença el Congrés de Viena per reorganitzar Europa després de la derrota de Napoleó

[Tornar a l'índex](#)

Any	Gaetano Donizetti	Música
1815	Recomanat per Mayr, estudia 2 anys a Bolònia amb Stanislao Mattei, exprofessor de Rossini	<i>Elisabetta, regina d'Inghilterra</i> (Rossini)
	Art i ciència	Història
	<i>Autorretrato</i> (Goya)	Batalla de Waterloo i derrota de Napoleó: abdica definitivament i el desternen a Santa Helena
		Música
1816	Primera òpera, l'obra menor <i>Il pigmalione</i> , tot i que no s'estrena fins al segle xx (1960)	<i>Il barbiere di Siviglia</i> (Rossini)
	Art i ciència	Història
	Hegel acaba d'escriure <i>Wissenschaft der Logik</i>	França desterra tota la família Bonaparte
		Música
1818	Triomfen a Venècia les dues primeres òperes estrenades: <i>Enrico di Borgogna</i> i <i>Una follia</i>	<i>Mosè in Egitto</i> (Rossini)
	Art i ciència	Història
	<i>Frankenstein</i> (Shelley)	Independència de Xile. Neix Marx
		Música
1822	Estrena quatre òperes (sempre serà molt productiu; en part, per la pressió empresarial). Contractat pel gran empresari Domenico Barbaia	Primera actuació de Liszt amb piano, als onze anys a Viena. Ramon Carnicer estrena l'òpera <i>Don Giovanni Tenorio</i>
	Art i ciència	Història
	Champollion desxifra els jeroglífics egipcis amb la pedra Rosetta	La Santa Aliança decideix que els Cent Mil Fills de Sant Lluís restaurin la monarquia a Espanya (1823)
		Música
1824	L'èxit de <i>L'ajo nell'imbarazzo</i> el permet representar-la fora d'Itàlia (inclosa Barcelona, 1828)	<i>Novena Sinfonia</i> (Beethoven). Neix Josep Anselm Clavé, impulsor a Catalunya del moviment coral i de l'associacionisme
	Art i ciència	Història
	El britànic Aspdin inventa el ciment Portland. Lord Byron mor	Mèxic esdevé república. Barcelona comença a urbanitzar la plaça Sant Jaume

[Tornar a l'índex](#)

Any	Gaetano Donizetti	Música
1828	Es casa amb Virginia Vasselli	Schubert mor
	Art i ciència	Història
	Goya mor	Independència d'Uruguay
		Música
1829	Mor el seu primogènit. Estrena <i>Elisabetta al castello di Kenilworth</i> , que ja inclou el personatge d'Isabel I, com passarà a <i>Maria Stuarda</i>	<i>Le nozze di Lammermoor</i> (Michele Carafa). <i>Guillaume Tell</i> (Rossini). <i>La straniera</i> i <i>Zaida</i> (Bellini)
	Art i ciència	Història
	Braille publica el seu codi per a cecs	Els catòlics ja poden ser diputats britànics (<i>Catholic Emancipation Act</i>)
		Música
1830	El consagra <i>Anna Bolena</i> , última de les seves quatre òperes estrenades enguany	<i>I Capuleti e i Montecchi</i> (Bellini). <i>Symphonie fantastique</i> (Berlioz)
	Art i ciència	Història
	<i>Le rouge et le noir</i> (Stendhal). <i>La Liberté guidant le peuple</i> (Delacroix)	Bolívar mor
		Música
1832	<i>L'elisir d'amore</i> s'estrena amb èxit	<i>Bruden fra Lammermoor</i> (del danés Ivar Frederik Bredal i llibret de Hans Christian Andersen). El Conservatori de Milà rebutja l'aspirant Verdi
	Art i ciència	Història
	Larra comença els seus articles periodístics	Espanya substitueix la forca pel garrot per a les penes de mort

[Tornar a l'índex](#)

Any	Gaetano Donizetti	Música
1833	Èxit de <i>Lucrezia Borgia</i>	<i>El Vapor</i> publica el poema d'Aribau <i>La pàtria</i> a l'inici de la Renaixença
	Art i ciència	Història
	Victor Hugo estrena la seva obra teatral <i>Lucrèce Borgia</i> , base de l'òpera de Donizetti	Ferran VII mor: regència de Maria Cristina
		Música
1835	La Scala estrena el 30 de desembre <i>Maria Stuarda</i> , amb problemes de censura i protagonitzada per Maria Malibran. <i>Lucia di Lammermoor</i> . Mor el seu pare	Bellini estrena <i>I puritani</i> i mor. <i>Carnaval</i> (Schumann)
	Art i ciència	Història
	Andersen comença a publicar contes	Grans motins anticlericals a Catalunya
		Música
1836	Mor el segon fill i la mare del músic	La mezzosoprano Maria Malibran mor. Glinka estrena la seva òpera <i>Una vida pel tsar</i> . Oratori <i>Paulus</i> (Mendelssohn)
	Art i ciència	Història
	París inaugura l'Arc de Triomphe	Espanya reconeix la independència de Mèxic
		Música
1837	Mor la seva dona després de tenir el tercer fill, que també mor. No aconsegueix dirigir el conservatori de Nàpols, ciutat on, a més, les seves obres tenen problemes amb la censura. <i>Roberto Devereux</i>	<i>Requiem</i> (Berlioz)
	Art i ciència	Història
	Larra se suïcida. Neix la joieria Tiffany and Co. (amb el nom Tiffany Young)	Primer ferrocarril d'Iberoamèrica (Cuba)

[Tornar a l'índex](#)

Any	Gaetano Donizetti	Música
1838	Estrena a Venècia <i>Maria de Rudenz</i> . Compon <i>Poliuto</i>	Estrena de l'òpera de Berlioz <i>Benvenuto Cellini</i>
	Art i ciència	Història
	Morse mostra en públic el telègraf elèctric	Coronació de la reina Victòria a Londres
		Música
1839	Estrena <i>Gianni di Parigi</i>	La Scala estrena la primera òpera de Verdi, <i>Oberto</i> . Moren el tenor francès Adolphe Nourrit (que es va relacionar amb Donizetti) i el músic barceloní Ferran Sor
	Art i ciència	Història
	Primera publicació de l'abreviatura <i>ok</i> (<i>Boston Morning Post</i>). Daguerre anuncia la daguerreotípia	Acaba la I Guerra Carlina (<i>Abrazo de Vergara</i>)
		Música
1840	A París -ciutat per a ell triomfal- estrena <i>La fille du régiment</i> i després <i>La favorite</i>	Paganini mor. <i>Un giorno di regno</i> (Verdi)
	Art i ciència	Història
	Mor el pintor romàntic Caspar David Friedrich	Anglaterra emet el primer segell postal
		Música
1842	Estrena <i>Linda di Chamounix</i> , a Viena, on triomfa i el nomenen <i>Kapellmeister</i> de la cort imperial. Estrena barcelonina de <i>Maria Stuarda</i> (Teatre Principal)	Fundació de la New York Philharmonic Orchestra (NYPO). <i>Nabucco</i> (Verdi)
	Art i ciència	Història
	Stendhal mor	Gran Bretanya obté Hong Kong. Espartero bombardeja Barcelona per sufocar una revolta
		Música
1843	Comença a aguditzar-se la malaltia que el portarà a la demència i la mort. A París, estrena <i>Don Pasquale</i>	<i>Der fliegende Holländer</i> (Wagner). <i>I lombardi</i> (Verdi)
	Art i ciència	Història
	<i>A Christmas Carol</i> (Dickens)	Isabel II comença a regnar. Neix el diari <i>News of the World</i>

[Tornar a l'índex](#)

Any	Gaetano Donizetti	Música
1844	Ja no pot viatjar a Nàpols per a l'estrena de <i>Caterina Cornaro</i>	<i>Grand traité d'instrumentation et d'orchestration modernes</i> (Berlioz)
	Art i ciència	Història
	<i>Les trois mousquetaires</i> (Dumas pare). <i>Don Juan Tenorio</i> (Zorrilla)	Narváez presideix el Govern espanyol: <i>Década Moderada</i>
		Música
1845	La seva salut empitjora ràpidament. Mor el seu mentor i amic, Mayr	<i>Tannhäuser</i> (Wagner). Liszt actua a Barcelona
	Art i ciència	Història
	Merimée publica <i>Carmen</i> a la <i>Revue des Deux Mondes</i>	Els Estats Units incorporen Florida i Texas
		Música
1846	Ingressa a un sanatori per a malalts mentals a Irvy-sur-Seine, prop de París	El belga Adolphe Sax patenta el saxòfon. Chopin compon <i>Barcarola</i>
	Art i ciència	Història
	Dickens funda <i>Daily News</i>	Comença la Segona Guerra Carlina, a Catalunya (acabarà l'any 1849)
		Música
1847	Una família noble de Bèrgam l'acull els últims mesos	El Liceu s'inaugura amb una òpera de Donizetti: <i>Anna Bolena</i> . Mor Mendelssohn. <i>Macbeth</i> (Verdi)
	Art i ciència	Història
	Hoe patenta la premsa rotativa de vapor. <i>Wuthering heights</i> (E.Brontë). <i>Jane Eyre</i> (C.Brontë)	Neix <i>Il Risorgimento</i> , diari que dóna nom al nacionalisme italià
		Música
1848	Mor amb cinquanta anys. Estrena pòstuma de <i>Poliuto</i>	<i>Il corsaro</i> (Verdi)
	Art i ciència	Història
	Dumas fill publica <i>La dame aux camélias</i> (base de <i>La traviata</i> , de Verdi)	Revolucions liberals europees. <i>Manifest der Kommunistischen Partei</i> (Marx-Engels). Tren Barcelona-Mataró

“Va ser Safo qui per primer cop va definir eros com a ‘agredolç’. Ningú que hagi estat enamorat no li ho discuteix. Què significa aquesta paraula? *Eros* li semblava a Safo una experiència de plaer i dolor alhora. Aquí rau la contradicció i, potser, la paradoxa. Percebre aquest *eros* pot dividir la ment en dues. Per què?”

Anne Carson,
Eros: the Bittersweet

MISTINGUETT®

VALLFORMOSA

*Un homenatge a les dones que treballen cada dia per
realitzar els seus somnis, com va fer Mistinguett.
Una dona que amb audàcia, esforç i constància va
aconseguir ser la Vedette francesa més
important de tots els temps.*

#BeBubble

Playlist

Lucia di Lammermoor

Les arts escèniques han usat la bogeria com una formulació expressiva per fer dir als personatges afectats per la pèrdua del control convencional del seu discurs i el seu comportament tot allò que, d'altra manera, seria reprovable. És el pretext perfecte per fer-los delirar. Ens trobem davant d'un meravellós laboratori de subversió dels principis morals i ideològics implementat al llarg de la història de la literatura dramàtica des d'Eurípides, Sèneca o Shakespeare fins a Thomas Bernhard. Aquesta expressió dels sentiments d'una jove enamorada que es desespera en descobrir que ella mateixa ha provocat, involuntàriament, que el seu amant la pugui acusar de perfídia per haver-se casat amb un altre home. El seu dolor violent dins la seva fràgil natura no ho pot suportar i embogeix.

GIOVANNI PAISIELLO

Il mio ben, quando verrà (Nina, ossia La pazzia per amore)

L'essència de les escenes de bogeria és la d'una jove que és forçada abandonar el seu estimat per un altre, mentre que, en l'obra de Paisiello, Nina ja comença l'òpera delirant i només sana en el moment en què es retroba amb el seu amor. És el precedent artístic de moltes altres protagonistes/heroïnes romàntiques.

Anna Caterina Antonacci, Orchestra del Teatro alla Scala de Milà, Riccardo Muti, Ricordi

GEORG FRIEDRICH HÄNDEL

Ah! Stigie larve!... Vaghe pupille (Orlando)

Òpera en tres actes estrenada al King's Theatre de Londres l'any 1733. El rol d'Orlando va ser originalment escrit pel famós castrat Senesino. Orlando és un personatge contradictori, que disposa de números musicals que toquen els afectes més diversos, des de les àries de caràcter heroic fins a les meditatives. Sempre s'ha lloat com un dels moments més aconseguits l'escena de la bogeria del final del segon acte, autèntic punt culminant no només d'aquesta òpera, sinó de tota l'època barroca, en la qual el protagonista creu que es troba a l'infern.

Jakub Jozef Orłowski, Il Pomo d'Oro, Maxim Emalyanychev, Erato

VINCENZO BELLINI

O rendetemi la speme... Qui la voce sua soave... Vien diletto (I puritani)

Estrenada el 24 de gener de 1835 al Théâtre Italien de París, va ser la darrera òpera del compositor, que va morir poc després de l'estrena. Al segon acte de *I puritani* trobem la segona ària de la bogeria d'Elvira. Per al *bel canto* era l'oportunitat de lluïment vocal. Una mena de lament que transpira dolor.

Montserrat Caballé, Philharmonia Orchestra, Riccardo Muti, EMI

AMBROISE THOMAS

À vos jeux, mes amis... Partagez-vous mes fleurs (Hamlet)

Estrenada a l'Opéra de París l'any 1868, és una òpera en cinc actes basada en el *Hamlet* de Shakespeare. En el seu acte IV presenta aquesta ària: una intervenció d'Ophélie on apareix la bogeria i, amb ella, l'enorme complexitat i virtuosisme per a la seva intèrpret.

Joan Sutherland, Welsh National Opera Orchestra, Richard Bonynghe, Decca

LEONARD BERNSTEIN

Glitter and be gay (Candide)

L'ària de Cunégonde, també coneguda com l'ària de les joies (*Brillar i ser feliç*), és una intervenció de molta dificultat: té quatre Mi b i diversos Do i Re sobreaguts. La vis còmica també forma part de les exigències. Sis intensos minuts en els quals Bernstein defineix què és una soprano de lleugera coloratura.

Natalie Dessay, London Philharmonic Orchestra, Andrew Davis, Erato

---

GIACOMO MEYERBEER

Dieu! Comme c'est nuit... Ombre légère (Le pardon de Plöermel)

Òpera còmica en tres actes i estrenada a l'Opéra-Comique de París l'any 1859. Dinorah ha estat abandonada el dia del seu matrimoni. Ella cerca l'estimat al camp Hoël. En el seu deliri no reconeix el promès. Sens dubte, som davant d'una de les àries més boniques i terribles del repertori francès.

Natalie Dessay, Orchestre Philharmonique de Monte-Carlo, Patrick Fournillier, Erato

---

GAETANO DONIZETTI

Piangete voi... Al dolce guidami (Anna Bolena)

Primera òpera representada i estrenada al Gran Teatre del Liceu fa 174 anys, que inclou aquesta gran escena final. Anna Bolena, que sap que és condemnada a morir, revisa el seu passat i el seu antic amor per Percy. D'extraordinària bellesa, podem trobar totes les exigències del *bel canto*.

Maria Callas, Philharmonia Orchestra, Nicola Rescigno, EMI

VINCENZO BELLINI

Col sorriso d'innocenza...Oh, sole! Ti vela (Il pirata)

Il pirata va ser un fiasco quant a desenvolupament dramàtic coherent, però estava dotada d'instantos d'alta temperatura, d'un cant encès i valent, que exigeix veus autènticament excepcionals. Estrenada al Teatro alla Scala de Milà el 27 d'octubre de 1827, en l'acte II inclou aquesta intensa ària final d'Imogene en la qual, angoixada, té visions del seu marit mort i el seu fill.

Montserrat Caballé, Orchestra Radiotelevisione Italiana Roma, Gianadrea Gavazzeni, EMI

GIACOMO MEYERBEER

C'est bien lui... La la la air chéri! (L'étoile du nord)

Òpera còmica en tres actes estrenada a la Salle Favart per membres de l'Opéra-Comique de París l'any 1854 i que té Pere el Gran com a protagonista de la trama.

D'estil completament rossinià, Meyerbeer deixa a Catherine la difícil ària de la bogeria: una donzella malalta/embogida que només amb una intervenció de flauta sanarà i podrà aleshores casar-se amb el tsar de Rússia i esdevenir l'emperadriu.

Diana Damrau, Orchestre Opera National de Lyon, Emmanuel Villaume, Erato

VINCENZO BELLINI

Ah non credea mirarti ***(La sonnambula)***

Va ser Giuditta Pasta (la primera Amina) qui, al costat del gran Giovanni Battista Rubini (el primer Elvino), va estrenar l'òpera al Teatre Carcano de Milà el 6 de març de 1831. La part conclusiva de l'òpera narra el moment en què Amina es passeja somnàmbula per les teulades del poble. Gràcies a això i al seu cant amorós envers Elvino, els dubtes sobre el seu comportament i honorabilitat s'esvaeixen amb una conclusió feliç.

Maria Callas, Orchestra del Teatro alla Scala, Antonino Votto, EMI

NIKOLAI RIMSKI-KÓRSAKOV

Iwan Sergéitsch... ***(La núvia del tsar)***

Òpera en quatre actes estrenada al teatre Solodovnikov de Moscou al novembre de l'any 1899. Drama històric que inclou l'ària que canta Marfa al quart acte; segurament una de les millors parts de l'obra i considerada una de les més destacades de tot el repertori rus.

Marina Shaguch, Orchestra del Kirov, Valery Gergiev, Philips

Víctor García de Gomar

DIRECTOR ARTÍSTIC DEL GRAN TEATRE DEL LICEU

“El meu apogeu s’acaba i un altre ha d’ocupar el meu lloc. El món vol una cosa nova. D’altres ens van cedir el seu lloc i ja és hora que nosaltres cedim el nostre... Em sento molt feliç en lliurar el meu a gent d’un talent tan gran com Verdi.”

Gaetano Donizetti

Biografies

Giacomo Sagripanti

Direcció musical

Premiat com a millor director jove als Opera Awards 2016, ha treballat en teatres com l'Opéra National de París, la Bayerische Staatsoper de Munic, la Deutsche Oper Berlin, el Teatre Bolxoi de Moscou, l'Staatsoper Hamburg, l'Opernhaus Zürich, el Palau de les Arts de València o la Wiener Staatsoper, així com als festivals de Pesaro i Glyndebourne. Col·labora habitualment amb orquestres com la de la RAI de Torí, la WDR Funkhausorchester Köln, l'Orquestra del Théâtre du Capitole de Tolosa de Llenguadoc, l'Orquestra Simfònica Haydn de Bolzano i Trento, o l'Orquestra de la Ràdio de Munic (Münchner Rundfunkorchester), entre d'altres. Entre els seus propers compromisos hi ha la direcció de *Don Pasquale*, *Werther* i *Anna Bolena* a Viena; *I puritani* al Teatro di San Carlo de Nàpols; *La traviata* i *Don Pasquale* a la Royal Opera House de Londres, i *Rigoletto* a París.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2017/18 amb *Il viaggio a Reims*.

Josep Gil

Direcció musical Under35

Cursa els seus estudis de direcció al Conservatori Nacional d'Estònia (Tallinn) on realitza el Màster en direcció d'orquestra i Màster en direcció de cor. La temporada 2017/18 va ser el director Musical d'Amics de l'Òpera de Castelló, on ha dirigit títols com *El barber de Sevilla*, *L'elisir d'amore* o *Le nozze di Figaro*.

Ha dirigit les següents formacions: Orquestra Nacional d'Estònia, Estonian Philharmonic Chamber Choir, Orquestra i Cor de l'Opera Royal de Valònia (Bèlgica), Orquestra de Chichester (Anglaterra), Radi Philharmonie Saarbrücken (Alemanya), Orquestra i Cor del Teatre Municipale Giuseppe Verdi di Salerno (Itàlia), Orquestra i Cor de la Generalitat Valenciana.

Ha assistit a mestres com Jesús López Cobos, Gustavo Dudamel, Daniel Oren i Josep Pons.

Des del 2018 és el director musical i artístic del Festival Música Clàssica Crea Escena Vila-real, on ha dirigit el *Rèquiem de Mozart*, la *Missa de la coronació* de Mozart, la *Missa en Do Major* de Beethoven i *Così fan tutte* de Mozart. Tanmateix, des del 2019 treballa com a director assistent al Gran Teatre del Liceu de Barcelona.

Debutarà amb *Lucia di Lammermoor* al Gran Teatre del Liceu dirigit la funció Under35 del dia 27 de juliol.

Barbara Wysocka

Direcció d'escena

Actriu i directora nascuda a Varsòvia. Es graduà en Interpretació i Direcció a la PWST - State Theatre School de Cracòvia. També estudià violí a la Hochschule für Musik de Friburg (Alemanya). Al llarg de la seva trajectòria ha dirigit en teatres com l'Staatsoper Berlin, la Bayerische Staatsoper i la Kammerspiele de Munic, l'Òpera Nacional i Teatre Nacional de Varsòvia, el Volkstheater de Viena, el National Sary Theatre de Cracòvia, així com al festival de Bregenz. L'any 2013 cofundà CENTRALA, un grup d'artistes amb la voluntat de traspasar les fronteres estètiques i institucionals. És membre de l'empresa Teatr Powszechny a Varsòvia. Ha rebut premis com el Golden Yorick per la millor direcció d'escena d'una obra de Shakespeare l'any 2016, a més de premis com el Paszport (2009). Entre els seus propers compromisos trobem *La bohème* a Varsòvia i els seus debuts a l'Opéra National de París i La Monnaie de Brussel·les.

Debuta al Gran Teatre del Liceu.

Barbara Hanicka

Escenografia

Nascuda a Cracòvia, estudià disseny d'interiors i escenografia a l'Akademie der Künste de Berlín amb Lidia i Jerzy Skarzyński. Mentre col·laborava amb el director Jerzy Grzegorzewski, va treballar al Teatre Studio i al Teatre Nacional de Varsòvia, on va dissenyar decorats per a l'Òpera de tres rals i *La bohème*. Ha col·laborat regularment en teatres com el Teatr Wielki i el Dramatyczny Teatr de Varsòvia, l'Stary Teatr de Cracòvia i el Teatr Polski de Breslau, on va fer l'escenografia de diversos espectacles. La temporada 2014/15 va dissenyar l'escenografia de *Lucia di Lammermoor* per a la Bayerische Staatsoper de Munic. És professora a l'Escola de Teatre Estatal de Cracòvia.

Debuta al Gran Teatre del Liceu.

Julia Kornacka

Vestuari

Nascuda a Łódź (Polònia). Estudià a l'Acadèmia de Belles Arts i Disseny de la seva ciutat natal. Ha col·laborat amb els principals teatres de Polònia (Teatre Nacional de Cracòvia, Teatr Slowackiego, Teatre Nacional de Varsòvia, Teatr Wielki, Òpera Nacional de Polònia a Varsòvia, Òpera i Teatre Polski de Breslau, entre d'altres); així com a Suïssa al Theater St. Gallen i Luzerner Theater; a Àustria a l'Schauspielhaus Graz i a Alemanya a la Bayerische Staatsoper de Múnic, el Staatstheater Stuttgart, el Thalia Theater d'Hamburg, el Theater Junge Generation de Dresden, el Theater Freiburg, el Theater Dortmund, la Komische Oper Berlin i la Staatsoper Berlin. Ha treballat amb directors com Ewelina Marciniak, Wojtek Klemm, Anna Badora, John Fulljames, Michał Zadara, Barbara Wysocka, Krzysztof Garbaczewski i Monika Strzępka.

Debuta al Gran Teatre del Liceu.

Rainer Casper

Il·luminació

Abans de ser cap d'il·luminació a la Schauspiel Hannover treballà a la Schauspiel Köln, a la Schauspiel Leipzig i al Volksbühne de Berlín, on va començar la seva col·laboració a llarg termini amb Frank Castorf. Allà va ser responsable de la il·luminació de la producció *Humiliats i ofesos* (de Fiódor Dostoievski), que posteriorment va ser representada al Berliner Theatertreffen (2002). El 2008 va crear la il·luminació de l'òpera *Jacob Lenz* (Wolfgang Rihm) a les Wiener Festwochen i el 2013 del cicle de *L'anell del Nibelung* al festival de Bayreuth. Del 2011 al 2014, treballà al Münchner Kammerspiele, on realitzà la primera col·laboració amb Barbara Wysocka. Ha treballat amb directors com Nicolas Stemmann, Sebastian Hartmann i Ersan Mondtag en teatres com la Den Norske Opera d'Oslo, el Berlín HAU, el Teatro Regio di Torino, l'Oper Frankfurt, el Maxim Gorki Theatre de Berlín, el Berliner Ensemble i el Burgtheater de Viena.

Debuta al Gran Teatre del Liceu.

Michał Zadara

(Andergrand Media + Spektakle) Videocreació

És una empresa amb seu a Varsòvia (Polònia) que dissenya il·luminació i vídeos per a espectacles. Els seus fotògrafs i dissenyadors treballen des de Nova York, Varsòvia i Kuala Lumpur. Han dissenyat la il·luminació i vídeos per a teatres com la Bayerische Staatsoper i la Kammerspiele de Munic, el Volkstheater i la Schauspielhaus de Viena, el Teatr Polski a Breslau (Polònia), l'Òpera Nacional Polonesa de Varsòvia i el Teatr Polski a Bydgoszcz. La companyia va ser fundada pel director de teatre i òpera Michał Zadara el 2010.

Debuta al Gran Teatre del Liceu

Conxita Garcia

Directora del Cor del Gran Teatre del Liceu

Conxita Garcia és la directora del Cor del Gran Teatre del Liceu, càrrec que la projecta com una de les figures més rellevants de la direcció coral de la seva generació.

Nascuda a Barcelona, es graduà en direcció d'orquestra, direcció de cor i cant. Va ser directora-fundadora del Cor Jove de l'Orfeó Català i sotsdirectora de l'Orfeó Català. També ha estat directora del Cor dels Amics de l'Òpera de Girona i presidenta de la Federació de Corals Joves de Catalunya, amb qui va ser guardonada amb el Premi Nacional de Cultura de la Generalitat de Catalunya (1994). Paral·lelament a l'activitat com a directora del cor del GTL i com a directora invitada d'altres agrupacions corals, desenvolupa també una important labor pedagògica en cursos internacionals de direcció coral. Ha realitzat nombrosos concerts per les millors sales d'arreu d'Europa i nombrosos enregistraments per a CD, DVD, ràdio i televisió.

Debutà al Gran Teatre del Liceu com a mestra assistent del cor i ha col·laborat en la direcció musical de diferents produccions operístiques. Continuadora del l'estil de cant iniciat per Romano Gandolfi i seguit per José Luis Basso, de qui Conxita Garcia en fou directora assistent, va ser nomenada directora titular del Cor del Gran Teatre del Liceu l'any 2015.

Alfredo Daza

Baríton (Lord Enrico Asthon)

En el seu repertori hi trobem papers com Germont (*La traviata*), Posa (*Don Carlo*), Ford (*Falstaff*), Paolo Albani (*Simon Boccanegra*), Renato (*Un ballo in maschera*), Francesco (*I masnadieri*), Giacomo (*Giovanna d'Arco*), Macbeth, El comte de Luna (*Il trovatore*), Scarpia (*Tosca*) o Zurga (*Les pêcheurs de perles*), entre d'altres. Ha treballat amb mestres com Zubin Mehta, Simon Rattle, Antonio Pappano, James Conlon, Gustavo Dudamel, Kent Nagano, Andris Nelsons, Massimo Zanetti, Maurizio Benini, Donato Renzetti o Stefano Ranzani, per citar-ne alguns. Ha cantat en escenaris i ciutats com Nova York, Washington, San Francisco, Los Angeles, Roma, Gènova, Bolonya, Càller, Berlín, Hamburg, Brussel·les, Pequín, Tòquio, Glyndebourne o Ciutat de Mèxic. Entre els seus compromisos recents hi trobem *Falstaff* i *La bohème* a Berlín, *Il trovatore* a Sankt Gallen i Pequín, *Les pêcheurs de perles* a Pequín i Dallas, *La del manojo de rosas* a Oviedo i *Attila* a Tenerife.

Debuta al Gran Teatre del Liceu.

Nadine Sierra

Soprano (Lucia)

L'any 2017 guanyà el concurs Richard Tucker i el 2018, el premi Beverly Sills Artist de The Metropolitan Opera de Nova York. Al llarg de la seva trajectòria ha cantat en teatres com la Staatsoper Berlin dirigida per Daniel Barenboim, The Metropolitan Opera de Nova York, l'Opéra National Bordeaux, el Teatro La Fenice de Venècia, la San Francisco Opera, The Dallas Opera, l'Opera Philadelphia dirigida per Yannick Nézet-Séguin i l'Accademia Nazionale di Santa Cecilia de Roma sota la direcció d'Antonio Pappano. Entre els seus compromisos per la propera temporada hi trobem Violetta (*La traviata*) a Florència i Hamburg, Gilda (*Rigoletto*) a París i al Teatro alla Scala de Milà, Lucia (*Lucia di Lammermoor*) al Teatro di San Carlo de Nàpols, la Bayerische Staatsoper de Munic i Nova York, a més d'un recital a Palm Beach Opera i un concert amb la Filharmònica de Berlín, entre d'altres. El mes de setembre passat cantà al concert *Del dolor a l'esperança* dirigida per Josep Pons, amb el Cor i l'Orquestra Simfònica del Gran Teatre del Liceu a la Basílica de Montserrat.

Debuta al Gran Teatre del Liceu.

Javier Camarena

Tenor (Sir Edgardo di Ravenswood)

Nascut a Xalapa (Mèxic), es graduà amb honors a la Universitat de Guanajuato. Des que va debutar a Zuric l'any 2007, la seva veu ha estat aplaudida interpretant un gran nombre de compositors, entre els quals destaquen Bellini, Bizet, Donizetti, Haydn, Mozart, Rossini i Verdi. Ha treballat amb directors com Claudio Abbado, Zubin Metha o Fabio Luisi; a més de cantar en teatres europeus com la Wiener Staatsoper, l'Opéra National de Paris, la Bayerische Staatsoper de Munic, la Semper Oper de Dresden o la Royal Opera House de Londres; i als Estats Units, a la San Francisco Opera o a The Metropolitan Opera de Nova York. L'any 2014 crida l'atenció de tot el món de l'òpera en bisar durant dues nits consecutives l'ària de Ramiro (*La cenerentola*) al The Metropolitan Opera de Nova York. Poc després ho faria amb l'ària de Tonio (*La fille du régiment*) al Teatro Real de Madrid.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2012/13 amb *L'elisir d'amore* i hi ha tornat amb *Maria Stuarda* (2014/15), *Rigoletto* i *La fille du régiment* (2016/17), *I puritani* (2018/19) i un recital (2019/20).

Emmanuel Faraldo

Tenor (Lord Arturo Buklaw)

Realitzà els estudis de Cant a Buenos Aires i el 2014 va ser becat per la Fundació Albéniz per perfeccionar-se a l'Escola Reina Sofia de Madrid. Més tard formaria part del Centre de Perfeccionament del Palau de les Arts de València. Entre el seu repertori trobem títols com *La bohème*, *Samson et Dalila*, *Don Pasquale*, *Carmen*, *La traviata* i *Bastien und Bastienne*, entre d'altres. Ha treballat amb mestres com Roberto Abbado, Fabio Biondi, Asher Fisch o Christopher Franklin. Ha cantat en teatres com el Palau de les Arts de València, l'Òpera de Tenerife o el festival Rossini de Pesaro. L'any 2017 cantà el rol protagonista d'*El cantor de México* al Teatro de la Zarzuela de Madrid. Entre els seus compromisos més recents hi trobem la participació en un recital de la soprano Mariella Devia i *Capriccio* al Teatro Real de Madrid, i *Idamante (Idomeneo)* a l'Òpera Nacional de Lituània.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2018/19 amb *I puritani*.

Mirco Palazzi

Baix (Raimondo Bidebent)

L'any 2001 debutà al festival de Wexford i, des d'aleshores, ha cantat en teatres i auditoris com el Teatro alla Scala de Milà, la Royal Opera House de Londres, la Washington National Opera, The Dallas Opera, el Teatro Regio di Torino, el Teatro La Fenice de Venècia, l'Accademia Nazionale di Santa Cecilia de Roma, la Kölner Philharmonie, la Gewandhaus Leipzig, el Barbican Centre de Londres, el Suntory Hall de Tòquio, etc. Ha treballat amb mestres com Roberto Abbado, Riccardo Chailly, Myung-Whun Chung, Valery Gergiev, Christopher Hogwood, Michele Mariotti, Gianandrea Noseda, Antonio Pappano, Daniele Rustioni i Alberto Zedda, així com amb directors d'escena com Luca Ronconi, Pierluigi Pizzi, Robert Carsen o Graham Vick, entre d'altres.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2006/07 amb *Lucia di Lammermoor* i hi ha tornat amb *L'incoronazione di Poppea* (2008/09), *Linda di Chamounix* (2011/12), *Maria Stuarda* (2014/15) i *Otello* de Rossini (2015/16).

Anna Gomà

Mezzosoprano (Alisa)

Diplomada en Art dramàtic pel Col·legi de Teatre de Barcelona. Com a actriu ha interpretat papers principals a *Divinas palabras* de Valle-Inclán o *El bon doctor* de Txékhov. Ha treballat amb mestres com Antoni Ros-Marbà, Luis F. Malheiro, Manuel Valdivieso, Diego Etxebarria, Manuel Coves, Miguel Ángel Gómez Martínez i Anu Tali, en teatres i auditoris com la Sala Malfitana de Verona, el Teatro Campoamor d'Oviedo, el Teatro de la Zarzuela de Madrid, el Teatro de la Maestranza de Sevilla, l'Auditori Alfredo Kraus de Las Palmas de Gran Canària, l'Auditorio de Tenerife, l'Auditorio Nacional de Madrid, l'Auditorio Manuel de Falla de Granada o el Teatro Amazonas de Manaus. Ha estat guardonada amb el Primer Premi del Concorso Elsa Respighi, el segon premi del Concurs de Les Corts, el Premi especial del Jurat al Concours de chant Canari i becada per l'Opera Awards Foundation.

Debuta al Gran Teatre del Liceu.

Moisés Marín

Tenor (Normanno)

Ha estat membre de l'Òpera Studio de l'Accademia Nazionale di Santa Cecilia de Roma, supervisat per la soprano Renata Scotto. Durant dues temporades va formar part del Centre de Perfeccionament Plácido Domingo de València, on va poder cantar els rols de Gastone (*La traviata*), Rustighello (*Lucrezia Borgia*), Goro (*Madama Butterfly*), Spoletta (*Tosca*) i Schmidt (*Werther*). Ha cantat amb artistes com Plácido Domingo, Gregory Kunde, Mariella Devia, Anna-Caterina Antonacci, Lianna Haroutounian o Marina Rebeka. L'han dirigit mestres com Ramón Tebar, Nicola Luisotti, Fabio Biondi o Henrik Nánási. Entre els seus compromisos recents hi trobem Al-bazar (*Il turco in Italia*), i Nathanaël i Spalanzani (*Les contes d'Hoffmann*) a Bilbao, Jaquino (*Fidelio*) a Oviedo, Remendado (*Carmen*) i Goro (*Madama Butterfly*) a Sevilla. Properament té previst cantar al Teatro Real de Madrid, l'Òpera d'Oviedo, el Palau de Les Arts de València i l'ABAO.

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2018/19 amb *Madama Butterfly*.

Carles Pachón

Baríton (Enrico)

Nascut a Navàs (Bages), inicià els seus estudis de cant de la mà del mestre Jorge Sirena, després d'haver estudiat música a l'escola municipal de música de Navàs i del seu pas per la Polifònica de Puig-reig i el cor dels Amics de l'Òpera de Sabadell. Actualment continua la seva preparació vocal amb Mariella Devia i Raúl Giménez. Ha estat premiat en diversos concursos com al Concurs Internacional de Cant Tenor Viñas (2017), el Concurso Internacional de Canto Alfredo Kraus (2018) o el Concurs Mirna Lacambra (2015 i 2016), entre d'altres. El seu repertori operístic inclou els rols per a baríton de la Trilogia Da Ponte-Mozart, així com Comte Almaviva (*Le nozze di Figaro*), Don Giovanni i Guglielmo (*Così fan tutte*), i d'altres com Papageno (*La flauta màgica*), i, pel que fa al repertori de Rossini, papers com Antonio (*Il viaggio a Reims*).

Debutà al Gran Teatre del Liceu la temporada 2017/18 amb *Il viaggio a Reims* i hi ha tornat amb el concert *Les tres reines* protagonitzat per Sondra Radvanovsky (2020/21).

Serena Sáenz

Soprano (Lucia)

Estudià al Conservatori del Liceu i a la Hochschule für Musik Hanns Eisler de Berlín. L'any 2018 va guanyar el Premi Mozart de l'Accademia Chigiana de Siena i del Concurs Internacional Francesc Viñas. Com a membre del Berlin Staatsoper Studio, ha cantat rols com Pamina (*La flauta màgica*), Frasquita (*Carmen*) i l'ocell del bosc (*Siegfried*), aquestes dues darreres òperes dirigides per Daniel Barenboim. També a Berlín ha cantat rols com Zerbinetta (*Ariadne auf Naxos*), i la propera temporada hi té previst cantar Zerlina (*Don Giovanni*) i Nanetta (*Falstaff*). Entre els seus propers compromisos també hi ha la interpretació de Pamina a l'Òpera d'Oviedo, Clorinda (*La cenerentola*) a l'Opéra National de Montpellier o Norina (*Don Pasquale*) a Sabadell, entre d'altres. També participarà en la interpretació de *Carmina Burana* al Palau de la Música Catalana i, a més d'aparèixer a la Pierre Boulez-Saal de Berlín amb l'Accademia Bizantina en el marc del festival Barocktage, cantarà la Missa en do menor de Mozart amb l'Orquestra Simfònica de RTVE.

Debutarà amb *Lucia di Lammermoor* al Gran Teatre del Liceu a la funció Under35 del dia 27 de juliol.

César Cortés

Tenor (Edgardo)

L'any 2019 completà un màster amb la soprano Marta Mathéu al Conservatori del Liceu. Ha estat premiat en concursos com el Concurs Nacional de Cant de Colòmbia amb l'Orquestra Filharmònica de Bogotà (2016), el concurs Josep Palet (2017) i el Belcanto Prieze a la millor veu emergent del festival Rossini de Wildbad. A l'Òpera de Colòmbia ha cantat títols com *La cambiale di matrimonio*; *Il signor Bruschino* i *L'inganno felice* a l'Òpera de Sarrià; *Così fan tutte*, *Pagliacci* i *L'elisir d'amore* a Sabadell; *La cenerentola* amb la supervisió de Teresa Berganza, i *La flauta màgica* al Palau de la Música Catalana, amb el suport de Franciso Araiza. Entre els seus compromisos recents hi ha *Il barbiere di Siviglia* a Reggio Emilia; *La cenerentola* a Estocolm; *La sonnambula*, *La clemenza di Tito* i *Don Pasquale* a Oldenburg (Alemanya), o *La muette de Portici*, *Il viaggio a Reims*, *Les Troyens* i *La finta giardiniera* a Kiel.

Debutarà amb *Lucia di Lammermoor* al Gran Teatre del Liceu a la funció Under35 del dia 27 de juliol.

“A començaments del segle XIX, s’inicia una monarquia operística en la qual Rossini fou el primer rei. Més tard, dos hereus (Bellini i Donizetti) gaudeixen de la supremacia del ceptre en una lluita en què la quantitat de la producció no serà inferior a la qualitat.”

Massimo Mila

[Tornar a l'índex](#)

Relació personal Gran Teatre del Liceu

DIRECCIÓ GENERAL

Valentí Oviedo

Secretaria de direcció

Ariadna Pedrola

Assessoria jurídica

Elionor Villén

Anna Ferrando

Natàlia Sanz

DIRECCIÓ ARTÍSTICA I PRODUCCIÓ

Víctor García de Gomar

Leticia Martín

Planificació

Yolanda Blaya

Maria Subirana

Contractació i figuració

Albert Castells

Meritxell Penas

M. Carme Ventura

Producció executiva

Silvia García

Joan Rimbau

Producció d'esdeveniments

Muntsa Inglada

Deborah Tarridas

Sobretítols

Glòria Nogué

Marc Renau

DIRECCIÓ MUSICAL

Josep Pons

Antoni Pallés

Josep Mª Armengol

Núria Piquer

Arxiu musical

Josep Carreras

Elena Rosales

Mestres assistents musicals

Rodrigo de Vera

Vanessa García

David-Huy Nguyen-Phung

Jaume Tribó

Véronique Werklé

Regidoria musical

Lluís Alsius

Luca Ceruti

Micky Galindo

Sebastián Popescu

Orquestra

Kai Gleusteen

Òscar Alabau

Olga Aleshinski

César Altur

Joaquín Arrabal

Sandra Luisa Batista

Joan Andreu Bella

Lluís Bellver

Francesc Benítez

Jordi Berbegal

Josep M. Bernabeu

Claire Bobij

Kostadin Bogdanoski

Bettina Brandkamp

Esther Braun

Mercè Brotons

Pablo Cadenas

Javier Cantos

Josep Antón Casado

Andrea Ceruti

J. Carles Chordà

Carles Chordà

Francesc Colomina

Carme Comeche

Albert Coronado

Charles Courant

Savio de la Corte

Birgit Euler

Juan Pedro Fuentes

Alejandro Garrido

Juan González Moreno

Ródica Mónica Harda

Piotr Jeczmyk

Aleksandar Krapovski

Magdalena Kostrzewaska

Émilie Langlais

Francesc Lozano

Jing Liu

Kalina Macuta

Sergii Maiboroda

Darío Mariño Varela

Enric Martínez

Jorge Martínez Campos

Manuel Martínez

Juanjo Mercadal

Jordi Mestres

Aleksandra Miletic

Albert Mora

David Morales

Liviu Morna

Mihai Morna

Emili Pascual

Mª Dolores Paya

Enric Pellicer

Raúl Pérez

Cristoforo Pestalozzi

Ionut Podgoreanu

Alexandre Polonski

Sergi Puente

Annick Puig

Ewa Pyrek

Joan Renart

Mª José Rielo

Artur Sala

Guillermo Salcedo

Fulgencio Sandoval

Cristian Sandu

Joao Seara

Javier Serrano

Oleg Shport

Oksana Solovieva

Juan M. Stacey

Barbara Stegemann

Raul Suárez

Renata Tanellari

Guillaume Terrail

Franck Tollini

Yana Tsanova

Marie Vanier

Bernardo Verde

Jorge Vilalta

Matthias Weinmann

Cor

Conxita García

Alejandra M. Aguilar

Josep M. Bosch

Margarita Buendía

José L. Casanova

Alexandra Codina

Xavier Comorera

Miguel Ángel Curras

Dimitar Darlev

Gabriel Antonio Diap

Mariel Fontes

María Genís

Elisabeth Gillming

Ignasi Gomar

Oihane González de Viñaspre

Olatz Gorrotxategi

Ramon Grau

Lucas Groppo

Gema Hernández

Andrés Omar Jara

M. Carmen Jiménez

Sung Min Kang

Hortènsia Larrabeiti

Yordanka León

Graham Lister

Glòria López Pérez

M. Dolores Llonch

Raquel Lucena

Mónica Luezas

Elisabet Maldonado

Aina Martín

Encarnació Martínez

Xavier Martínez

Ivo Mischev

Raquel Momblant

Daniel Muñoz

Mª Angles Padró

Plamen G. Papazikov

Eun Kyung Park

Natàlia Perelló

Marta Polo

Joan Prados

Joan Josep Ramos

Miquel Rosales

Maria Such

Olga Szabo

Llorenç Valero

Ingrid Venter

Elisabet Vilaplana

Helena Zaborowska

Guisela Zannerini

Servei educatiu i El Liceu Apropa

Jordina Oriols

Irene Calvís

Julia Getino

Carles Gibert

Josep Maria Sabench

Pilar Villanueva

DEPT. COMUNICACIÓ I EDICIONS

Nora Farrés

Prensa

Joana Lladó

Digital

Christian Machío

Edicions

Sònia Cañas

Arxiu

Maria Domènech

Helena Escobar

Enric Escofet

Producció d'audiovisuals

Clara Bernardo

Berta Regot

Santí Gila

[Tornar a l'índex](#)

Disseny

Lluís Palomar

DEPT. ECONOMICOFINANCER

Ana Serrano

Cristina Esteve
Núria Ribes

Control econòmic

M. Jesús Fèlix
Gemma Rodríguez

Comptabilitat

Jesús Arias
M. José García

Tresoreria i assegurances

Jordi Cabrero
Roser Pausas

Compres

M. Isabel Aguilar
Javier Amorós
Eva Grijalba
Anna Zurdo

DEPT. DE MÀRQUETING I COMERCIAL

Mireia Martínez

Pol Avinyó
Montse Cardona
Jesús García
Teresa Lleal
Gemma Pujol
Judith Ruiz

Abonaments i localitats

M. Carme Aguilar
Diana Diaz
Oriol Gallart Riu
Juli Granes Valles
Victoria Iglesias
Aroa Lebron
Agnès Pérez
Ariadna Porta
Berta Simó
Ana López Suárez
María Nuño Martínez
Josefa Padros
Marta Pasarín Closa
Alicia Pizcueta Muro
Sonia Puig-Gros
Marta Ribas
Gemma Sanchez
Judith Vila Beltrán

DEPT. DE PATROCINI, MECENATGE I ESDEVENIMENTS

Helena Roca

Sandra Modrego
Sandra Oliva
Mireia Ventura
Esdeveniments
Isabel Ramón
Marcos Romero
Paulina Soucheiron

DEPT. DE RECURSOS HUMANS I SERVEIS GENERALS

Jordi Tarragó

Administració de personal

Jordi Aymar
Mercè Siles

Formació i seguretat i salut laboral

Rosa Barreda

Recepció

Cristina Ferraz
Servei mèdic
Mireia Gay

Seguretat

Ferran Torres

Informàtica

Raquel Boza
Pilar Foixench
Raúl López
Xavier Massotti

Instal·lacions i manteniment

Susana Expósito
Elena Ferré
Domingo García
Isaac Martín

DEPT. DE RELACIONS INSTITUCIONALS
Relacions Públiques

Estefania Sort

Yolanda Bonilla
Laura Prat

Sala

Marian Casals
Xavier Pérez

DEPT. TÈCNIC

Xavier Sagrera

Oficina tècnica

Marc Comas
Guillermo Fabra
Natàlia Paradela
Eduard Torrents

Coordinació escènica

Maria de Frutos
Miguel Àngel Garcia
Txema Orriols

Administració de personal

Cristina Viñas
Judit Villalmanzo

Logística i transport

José Jorge González
Eloi Batalla
Blai Munuera
Lluís Suárez
Diego Raúl Villanueva

Maquinària

Albert Anguera
Ricard Anguera
Joan A. Antich
Natàlia Barot
Albert Brignardelli
Raúl Cabello
Ricard Delgado
Yolanda Escoda
Sebastià Escutia
Emili Fontanals
Angel Hidalgo
Ramon Llinàs
Eduard López
Gonzalo Leonardo López
Francesc X. López
Begoña Marcos
Aduino J. Martínez
Manuel Martínez
Roger Martínez
Eduard Melich
Bautista V. Molina
Albert Peña
Esteban Quífer
Carlos Rojo
Salvador Pozo
Esther Sanclemente
Jordi Segarra

Luminotècnia

Susana Abella
Ferran Capella
Sergi Escoda
Oriol Franquesa
Jordi Gallues
J. Pere Gil
Anna Junquera
Antonio Larios
Joaquim Macià
Francesc Macip
Antoni Magriña
Vicente Miguel
Enric Miquel
Alfonso Ochoa
Carles A. Pascua
Robert Pinies
José C. Pita
Ferran Pratdesaba
Josué Sampere
Tècnica d'audiovisuals
Jordi Amate
Antoni Arrufat
Guillem Guimerà
Amadeo Pabó
Carles Rabassa
Josep Sala
Antoni Ujeda
Àngel Vílchez
Atrezzo
Javier Andrés
Stefano Armani
José Luis Encinas
Montserrat Gandia
Emma García
Miguel Guillén
Fernando Jiménez
Antoni Lebrón
Ana Pérez
Lluís Rabassa
Jaume Roig
Josep Roses
Mariano Sánchez
Vicente Santos
Regidoria
Llorenç Ametller
Immaculada Faura
Xesca Llabrés
Jordi Soler
Sastreria
Rui Alves
Alejandro Curcó
Rafael Espada
David Farré
Cristina Fortuny
Victòria Gallego
Carme González
Esther Linuesa
Jaime Martínez
Dolors Rodríguez
Glòria Royo
Javier Sanz
Montserrat Vergara
Ana Sabina Vergara
Alba Viader
Patricia Viguer
Eva Vilchez
Caracterització
Susana Ben Hassan
Monica Núñez
Liliana Pereña
Miriam Pintado
Núria Valero

[Tornar a l'índex](#)

Direcció

Nora Farrés

Coordinació

Sònia Cañas, Helena Escobar i Enric Escofet

Continguts

Albert Galceran, Jaume Radigales i Barbara Wysocka

Col·laboradors en aquest programa

Albert Galceran, Pablo Meléndez-Haddad, Jaume Radigales, Jaume Tribó

Disseny original

Bakoom Studio

Disseny

Minimilks

Fotògrafs

Antoni Bofill i Christian Machío

Copyright 2021:

Gran Teatre del Liceu sobre tots els articles d'aquest programa i fotografies pròpies

Informació sobre publicitat i Programa de Patrocini i mecenatge

liceubarcelona.cat / mecenes@liceubarcelona.cat / 93 485 86 31

Comentaris i suggeriments

edicions@liceubarcelona.cat

La Fundació del Gran Teatre del Liceu és membre de

BARCELONA
GLOBAL
o Citizens' Platform
for Ideas in Motion

El Gran Teatre del Liceu ha obtingut les certificacions

EMAS (Ecomanagement and Audit Scheme)

ISO 14001 (Sistema de gestió ambiental)

ISO 50001 (Sistema de gestió energètica)

Distintiu de garantia de qualitat ambiental

Liceu

175

175

Opera
Barcelona